

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему:

УКРАЇНО-ШВЕЙЦАРСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Виконала:

здобувачка IV курсу,

група БКД-11-22

спеціальності 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»

Задорожна Ясна Геннадіївна

Науковий керівник:

кандидатка філософських наук, доцентка

Головач Наталія Миколаївна

Рецензент:

доктор філософії з культурології

Берест Павло Михайлович

Допущено до захисту:

протокол засідання кафедри

№____ від ____ травня 2026 р.

завідувач кафедри артменеджменту

та інформаційних технологій

_____ **Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА**

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Задорожна Я. Г. Україно-швейцарське співробітництво: культурний вимір. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Мета дослідження – розглянути особливості та ключові напрями співробітництва між Україною та Швейцарською Конфедерацією у культурній сфері.

Об’єкт дослідження – україно-швейцарські гуманітарні відносини.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти та практичний досвід реалізації україно-швейцарських міжкультурних проєктів.

У бакалаврській роботі досліджено україно-швейцарські міжкультурні зв’язки і визначено, що Україна і Швейцарська конфедерація є стратегічними партнерами з тривалою історією співпраці. У роботі розглянуто історичні аспекти гуманітарного співробітництва країн, досліджено напрями міжкультурної співпраці з початком російсько-української війни, визначено особливості менеджменту міжкультурних проєктів. Практична частина роботи фокусується на розробці та реалізації міжкультурного проєкту *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення, який включає порівняльний аналіз сталих виразів української та німецької мови. Частиною проєкта стало створення навчальної гри *Phrasememory*.

Результати проведеного дослідження доводять, що культурна дипломатія, вивчення мов, реалізація спільних проєктів є дієвими засобами подолання міжкультурних бар’єрів і сприяють соціокультурній адаптації українців у швейцарському суспільстві.

Ключові слова: україно-швейцарське співробітництво, культурна дипломатія, м’яка сила, міжкультурне співробітництво, лінгводипломатія, міжкультурні зв’язки, мова.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
1.1. Поняття «м'яка сила» у міжнародних відносинах	7
1.2. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики ...	15
1.3. Специфіка управління міжкультурними проєктами	23
<i>Висновок до першого розділу</i>	<i>31</i>
РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА	
ШВЕЙЦАРІЇ	
2.1. Швейцарська Конфедерація у сучасному соціокультурному просторі	32
2.2. Історія міжкультурних зв'язків України та Швейцарії	39
2.3. Україно-швейцарське культурне співробітництво після 2022 року	50
<i>Висновок до другого розділу</i>	<i>57</i>
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА УКРАЇНО-ШВЕЙЦАРСЬКОГО	
МІЖКУЛЬТУРНОГО ПРОЄКТУ Phraseologismen als sprachliche Umwege /	
Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення	
3.1. Мова як інструмент подолання міжкультурних бар'єрів	58
3.2. Обґрунтування проєкту Phraseologismen als sprachliche Umwege / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення	63
3.3. Етапи реалізації проєкту Phraseologismen als sprachliche Umwege / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення	68
<i>Висновок до третього розділу</i>	
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Швейцарська Конфедерація традиційно є стратегічним партнером української держави. Унікальний досвід нейтралітету, мультикультуралізму та децентралізації країни винятковий і важливий для України. Розвиток двосторонніх відносин держав має тривалу історію і вимагає стабільного політико-економічного діалогу, міцного гуманітарного фундаменту, в якому культурна складова набуває першочергового значення і стає універсальним засобом взаєморозуміння та формування позитивного іміджу України у швейцарському суспільстві.

У сучасній системі міжнародних відносин культурні проєкти перетворюється на інструмент «м'якої сили», який здатен впливати на суспільну думку, залучати інвестиції та формувати довгострокові партнерства. Україно-швейцарське співробітництво у культурній сфері розвивається завдяки діяльності посольств обох країн, урядових ініціатив, чинності неурядових організацій, комунікації митців та представників креативних індустрій.

Особливої гостроти питання міжкультурної співпраці набуло з початком повномасштабного вторгнення, коли тисячі українців були гостинно прийняті у швейцарських громадах. Солідарність та підтримка, яку Швейцарія надає Україні, сприяє збереженню української культури, а спільні гуманітарні ініціативи допомагають українцям інтегруватися у європейський соціокультурний простір.

Важливою складовою міжкультурного співробітництва є комунікація українців і швейцарців на міжособистісному рівні, яка сьогодні є безпрецедентно інтенсивною. Безпосередні контакти між громадянами обох країн руйнують стереотипи і стають основою для взаєморозуміння. Завдяки такій комунікації долаються ментальні та мовні бар'єри, формуються довготривалі соціокультурні зв'язки та створюються умови для побудови

рівноправного двостороннього діалогу. Цим і обумовлений вибір теми дослідження.

Мета дослідження – розглянути особливості та ключові напрями співробітництва між Україною та Швейцарською Конфедерацією у культурній сфері.

Реалізація поставленої мети обумовлює вирішення наступних **завдань**:

- дослідити наукові джерела і виокремити форми застосування «м'якої сили» українською державою;
- розглянути місце культурної дипломатії у структурі зовнішньої політики держави;
- визначити особливості управління міжкультурними проєктами;
- проаналізувати історичні аспекти міжкультурних зв'язків України та Швейцарії;
- виокремити основні напрями україно-швейцарського міжкультурного співробітництва;
- з'ясувати місце мови у процесі міжнародної комунікації;
- розробити україно-швейцарський міжкультурний проєкт *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення.

Об'єкт дослідження – україно-швейцарські гуманітарні відносини.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти та практичний досвід реалізації україно-швейцарських міжкультурних проєктів.

Практичне значення полягає у тому, що його результати можуть бути використані у процесі реалізації україно-швейцарських культурних проєктів, а також як практичні рекомендації для практиків культурної дипломатії та менеджерів культури в процесі підготовки міжкультурних проєктів.

Апробацію результатів дослідження було здійснено на IX Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір», 6 листопада 2025 р., тема доповіді: «Напрями україно-швейцарського міжкультурного співробітництва» [16] та II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог», 9-10 квітня 2026 року, тема доповіді: «Мова як інструмент «м'якої сили» [15].

Структура і обсяг бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, об'єднаних у вісім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 82 найменування, та додатків. Загальний обсяг бакалаврського дослідження становить 107 сторінок, з них основний текст – 78 сторінок. Робота містить 8 таблиць і 2 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Поняття «м'яка сила» у міжнародних відносинах

У науковий обіг термін «м'яка сила» (англ. *soft power*) був введений професором Гарвардського університету *Joseph Nye* наприкінці 80-х років XX століття. Поява поняття стала відповіддю на потребу переосмислити природу влади у міжнародних відносинах після закінчення Холодної війни. Саме тоді, стало зрозуміло, що традиційні методи примусу (військова потужність та економічний тиск) стають неефективними, а спроможність формувати чужі вподобання через культуру, ідеологію та політичні цінності набуває вирішального значення.

«М'яка сила» – це здатність держави або іншого суб'єкта міжнародних відносин отримувати бажані результати завдяки власній привабливості. Основними ресурсами «м'якої сили» є культура, політичні цінності, зовнішня політика. Якщо такі ресурси сприймаються світовою спільнотою як легітимні і морально авторитетні, вони є дієвими і дозволяють формувати позитивний імідж держави та створювати мережу прихильників, що є стратегічно важливим для довгострокового глобального впливу.

Згідно з *Joseph Nye* «м'яка сила» визначається як здатність держави досягати своїх цілей на міжнародній арені через залучення та симпатію. На відміну від «жорсткої сили» (англ. *hard power*), яка базується на примусі («батіг») або підкупі («пряник»), «м'яка сила» працює за принципом привабливості, таким чином, формуються їх прихильність і порядок денний.

Дослідник виділяє три головні ресурси, що створюють привабливий образ держави: культура, політичні цінності, зовнішня політика. Культура має бути

цікавою для інших, при чому, це можуть бути як мистецькі надбання, так і приклади популярної культури. Політичні цінності: демократія, права людини, верховенство права, мають бути втілені всередині країни. Зовнішня політика повинна сприйматися світовою спільнотою як законна, моральна і справедлива. Якщо всі три ресурси гармонійні, держава накопичує значний капітал довіри на міжнародній арені.

У інформаційному суспільстві «м'яка сила» стає вирішальним чинником, оскільки перемога в конфліктах тепер залежить не лише від того, чия армія сильніша, але і від того, чий наратив виявиться переконливішим. Автор підкреслює, що ідеальною стратегією для сучасних держав є «розумна сила» (англ. *smart power*) – вміння ефективно комбінувати інструменти м'якого впливу та жорсткого примусу залежно від конкретної політичної ситуації.

Таблиця 1.1. Відмінності «жорсткої сили» та «м'якої сили» за *Joseph Nye*

Тип сили	Механізм впливу	Інструменти
«М'яка сила»	Переконання та привабливість	Культура, мистецтво, наука, освіта, цінності, дипломатія
«Жорстка сила»	Примус та наказ	Військове вторгнення, економічні санкції, корупція
«Розумна сила»	Комбінація обох	Ефективне поєднання сили та дипломатії залежно від ситуації

Джерело: розроблено авторкою на основі [75; 77; 78].

Необхідно зазначити, що незважаючи на значну популярність, існують і критичні погляди на теорію *Joseph Nye*. Зокрема, критики зазначають, що «м'яку силу» неможливо виміряти в конкретних величинах. Так, результати військової операції або економічних санкцій видно одразу, а ефект від мистецького фестивалю чи освітнього обміну може проявитися через десятиріччя або не з'явитися зовсім. Немає жодних гарантій, що популярність культурних продуктів тієї чи іншої країни вплине на сприйняття політичних рішень іншими народами.

Christopher Layne [73] стверджує, що «м'яка сила» є похідною від «жорсткої». На думку науковця, культура США стала привабливою лише через те, що після Другої світової війни Америка перетворилася на наймогутнішу економіку світу. У зв'язку з чим, її культура стала популярною, а люди усього світу тягнуться до культури сильних, яка підкріплена військовою могутністю. Отже, без авіаносців і стабільного долара жодна «м'яка сила» не буде працювати.

У демократичних країнах держава не має монополії на культуру та мистецтво, тому урядам важко підкорювати митців і використовувати продукти їх діяльності як зручний і слухняний інструмент політики. З іншого боку, авторитарні режими намагаються повністю контролювати «м'яку силу», що призводить до того, що вона перетворюється на низькоякісну пропаганду, яка має зворотній ефект і відштовхує світову спільноту.

Роботи деяких дослідників – *Antonio Gramsci* [67], *Herbert Schiller* [83], *Edward Said* [50], *Niall Ferguson* [56] – спрямовані на вивчення «культурного імперіалізму», обґрунтовують твердження про те, що «м'яка сила» – це форма маніпуляції. Зокрема, вони стверджують, що «м'яка сила» є більш гуманною формою експансії в порівнянні з «жорсткою силою», оскільки непомітно змінює ідентичність та ціннісні орієнтири інших народів, роблячи їх залежними від чужих ідей.

Таким чином, незважаючи на наукове підґрунтя і значну популярність, концепція *Joseph Nye* сприймається скептиками як ідеологічне обґрунтування, що легітимізує глобальний вплив потужних держав і маскує реальні механізми примусу в міжнародній політиці.

Ю. Корнійчук зазначає, що «починаючи з Холодної війни, коли традиційна дипломатія виявилася малоефективним інструментом налагодження відносин між державами, розпочинається швидкий процес дисперсії

дипломатичних функцій. Поступово поряд з офіційним дипломатичним корпусом у кожній країні з'являється низка різною мірою наближених до держави інституцій чи суб'єктів, які, відстоюючи власні інтереси, стають потужними гравцями на міжнародній арені. Луїз Даймонд та Джон МакДональд на початку 90-х назвали такий новий стан речей багаторівневою дипломатією (англ. *multi-track diplomacy*). Серед недержавних дієвців, які формують міжнародні відносини та є провідниками культурної дипломатії Ной називає наступні категорії:

- 1) транснаціональні організації (а в епоху тотальної інформатизації суспільства та демократизації інформаційних технологій, навіть окремі індивіди, які мають доступ до широкої аудиторії);
- 2) представники діаспори та емігрантські громади, які стають опорою проведення державної політики безпосередньо на чужій території;
- 3) недержавні громадські організації (НДО);
- 4) релігійні організації та рухи;
- 5) міжурядові організації (ООН, ОБСЄ тощо)» [27, с. 57].

Досліджуючи моделі публічної дипломатії Європейського Союзу В. Ціватий зауважує, «оцінивши можливості застосування положень концепції «м'якої сили» у практичному здійсненні публічної дипломатії в широкому розумінні цього терміна, можна говорити про пріоритетність використання міжнародно-правового, міжкультурного, культурного та гуманітарного інструментів сучасної моделі дипломатії в полікультурному середовищі, зарубіжному, інформаційному та соціокультурному просторах. В умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин, варто акцентувати увагу на змінах у концепції, підходах і побудові інституціональної моделі Європейського Союзу у сфері публічної дипломатії та права зовнішніх зносин на сучасному етапі, а саме: змістове наповнення, розширення кола учасників та

інституцій, форматування кількості акторів публічної дипломатії, фактор міжкультурної комунікації, структурні зміни в управлінні публічною дипломатією, програмні документи, фінансування, заяви керівництва органів ЄС та експертні оцінки» [58, с. 13-14].

Таблиця 1.2. Дипломатичні інструменти «м'якої сили»

<i>Культурна дипломатія</i>	Використовує елементи культури (мистецтво, музика, література, традиції) для встановлення міжнародного діалогу та побудови довіри через такі інструменти, як культурні заходи, виставки, фестивалі, програми обміну.
<i>Інформаційна дипломатія</i>	Спрямована на поширення інформації про країну, її політику, досягнення та перспективи, включаючи боротьбу з дезінформацією, використання медіа та цифрових платформ для комунікації.
<i>Освітня дипломатія</i>	Займається просуванням іміджу країни через освітні програми, обміни студентами, стипендії та співпрацю між університетами з метою створення мережі культурних та інтелектуальних зв'язків.
<i>Цифрова дипломатія</i>	Використання цифрових технологій, соціальних мереж та онлайн-платформ для комунікації з міжнародною спільнотою через такі інструменти, як офіційні сайти, акаунти в соцмережах, інформаційні кампанії.
<i>Гуманітарна дипломатія</i>	Розглядається як діяльність, пов'язана з наданням гуманітарної допомоги, ліквідацією наслідків катастроф, підтримкою соціально вразливих груп; сприяє формуванню позитивного іміджу країни як гуманної та відповідальної.
<i>Лобістська дипломатія</i>	Залучення впливових груп або діаспори до просування інтересів держави за кордоном; використовується для досягнення політичних або економічних цілей

Джерело: розроблено авторкою на основі [53, с. 20].

Важливе місце у процесі здійснення культурної дипломатії посідають недержавні організації. Можна стверджувати, що вони є фундаментом «м'якої сили», оскільки володіють найвищим рівнем довіри та легітимності. На відміну від державних структур, які часто приймаються як частина політичних інтересів і пропаганди, НДО виступають як представники громадянського суспільства, транслуючи універсальні цінності – права людини, екологічну свідомість, гуманізм – без прямого тиску урядових структур. Це дозволяє таким організаціям будувати відкриті щирі зв'язки з іноземними аудиторіями,

формує позитивний імідж своєї країни на рівні особистих контактів та спільної діяльності.

Недержавні організації мають унікальну мобільність та доступність до тих сфер, де офіційна дипломатія може не мати впливу через протокольні обмеження або конфліктні відносини між країнами. Через культурні обміни, освітні проєкти, наукові гранти та волонтерські ініціативи недержавний сектор формує мережу горизонтальних зв'язків. Таким чином, створюється тривалий ефект привабливості культур та способу життя держави, що згодом конвертується у політичну підтримку на міжнародній арені.

Окрім цього, НДО виступають майданчиком для інновацій та експертизи, які підсилюють авторитет держави. Залучення до вирішення глобальних проблем – від зміни клімату до боротьби з пандемією – демонструє інтелектуальний потенціал та відповідальність суспільства. Доволі часто неурядові організації стають лідерами думок у професійних спільнотах, формує прогресивний і надійний імідж своєї країни, що є важливим для успішної реалізації стратегії «м'якої сили».

Специфіка української «м'якої сили» полягає у життєствердності української нації та високій емоційній залученості громадян. Україна зуміла конвертувати боротьбу за існування і свободу в універсальну цінність, зробивши воєнну естетику, цифрові інновації та громадянську стійкість об'єктом світового захоплення. Основою «м'якої сили» української держави є реальний досвід подолання криз, пов'язаних з війною, що викликає глибоку емпатію і солідарність у міжнародній спільноті, перетворюючи нашу державу на морального лідера демократичного світу.

Важливою особливістю української «м'якої сили» є горизонтальність і цифровізація комунікацій. Суб'єктами впливу на світовій арені є не лише державні інституції, але і волонтери, військові та митці. Українська держава

активно використовує цифрову дипломатію та гумор (меми та відео-контент) у комунікації та поширенні наративів серед іноземної аудиторії, руйнуючи дистанцію між українськими реаліями та повсякденням пересічних європейців і американців. Поєднання креативності, іронії та технологій дозволяє нашій державі конкурувати за увагу у глобальному медіапросторі, створюючи образ інтелектуальної та прогресивної нації.

А. Ряса наголошує, «м'яка сила» є важливим компонентом не лише в сфері зовнішньої політики, але й у безпековій стратегії України. Оскільки Україна знаходиться під загрозою агресії з боку Росії та веде боротьбу за відновлення свого суверенітету, важливо зміцнювати внутрішню стабільність і забезпечувати громадянське суспільство від зовнішніх впливів через ефективне використання інструментів «м'якої сили». Протидія інформаційним загрозам є одним з основних аспектів безпекової стратегії України. Російська пропаганда активно використовує інформаційні технології для дестабілізації ситуації в Україні та поширення фальшивих новин. Відповідно, для протидії цьому загрозливому феномену Україна зосереджує зусилля на розвитку власних інструментів стратегічної комунікації. Інформаційна кампанія з пояснення міжнародним партнерам реальних обставин війни на сході України, використання нових медіа, соціальних мереж, розвиток журналістики, орієнтованої на правду та об'єктивність, дозволяють підвищити міжнародну поінформованість і залучити підтримку від союзників. Гуманітарні ініціативи також мають важливе значення для зміцнення безпеки України. Підтримка миротворчих місій, медичних та гуманітарних програм на території, що постраждала від війни, демонструє готовність України не лише до боротьби за свою територіальну цілісність, але й до сприяння миру, стабільності та розвитку в регіоні» [48, с. 346].

К. Бікір пропонує розширювати інструментарій «м'якої сили» в Україні «через такі кроки:

1. Здійснювати системне й повне охоплення всіх каналів комунікації – телебачення, радіо, інтернет-ресурси, блоги, співпрацю з медіаособистостями. Транслювати через ці канали вже наявні досягнення в побудові позитивного іміджу, розповсюджувати інформацію щодо теми просування позитивного іміджу.

2. Активізувати публічну дипломатію як ефективний інструмент впливу на сприйняття іміджу України. Це дасть змогу популяризувати політику влади та доносити її до широкої верстви населення. Для цього варто застосовувати культурні та освітні обміни, масмедіа, різні канали комунікації.

3. Зараз актуальним є використання іміджу президента України В. Зеленського для так званих іміджевих атак «через особисту привабливість» (*charm offensive*). Суть у тому, щоб за допомогою харизми політичних лідерів покращувати імідж України.

4. Додавати в торгівельні марки експорту соціокультурні символи України. Для цього можна й варто використовувати знакові історичні події в культурному та політичному житті України. Зараз українська легка промисловість успішно використовує в дизайні національну символіку, просуваючи свої продукти за кордоном, і тим самим підживлює інтерес до України.

5. Використовувати актуальні політичні міфи для підживлення інтересу нації до політичних подій та історії України. Ці міфи огортають імідж держави й підсилюють його.

6. Підтримка громадян за кордоном. Зараз, за статистикою, близько 20 % працездатного населення працює й проживає за кордоном. Стратегічно важливо

зберігати зв'язок цих громадян з Україною через створення культурних центрів, кризових центрів і різноманітні культурні заходи.

7. Популяризувати науку та культуру, через відомих наукових і культурних діячів проводити іміджеві проекти, проводити гранти і творчі конкурси, спрямовані на покращення іміджу України.

8. Важливо розробляти й проводити іміджеві кампанії, пов'язані з національними святами та подіями.

9. Сприяти розвитку туризму і спорту в Україні. Трансляція спортивних досягнень, участь у спортивних подіях світового масштабу буде позитивно підсилювати імідж України» [2, с. 39].

1.2. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики

Зовнішня політика держави – це сукупність стратегій, цілей та методів, які країна використовує для взаємодії з іншими державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Зовнішня політика є безпосереднім продовженням внутрішньої політики і спрямована на захист національних інтересів, захист національних інтересів, забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян. В. Драч наголошує, що «в умовах глобалізаційних процесів цифрових трансформацій, що нині впливають на систему соціальних відносин, найчастіше елементарним суб'єктом соціальної комунікації є держава, її образ складаються, формуються й сприймаються саме стосовно діяльності цього суб'єкта, що й потребує додаткової уваги до іміджетворення саме на цьому рівні соціальних взаємодій. Імідж держави найчастіше пов'язується з набагато ширшими обставинами ніж вдавання до організаційних заходів. Ідеться про системні ідеологічні, культурні процеси національної ідентичності, в рамках яких можливо становлення стійкого позитивного образу» [11, с. 36]. Ключовими

інструментами зовнішньої політики є дипломатія, участь у міжнародних договорах, економічне співробітництво, а у критичних випадках, застосування військової сили.

Окрім безпекового аспекту, зовнішня політика формує міжнародний імідж країни та сприяє її економічному розвитку через залучення інвестицій та пошук нових ринків збуту. Зовнішня політика визначається об'єктивними (географічне положення, кліматичні умови, наявність ресурсів) та суб'єктивними (політична ситуація, курс керівництва держави) чинниками. У сучасному глобалізованому світі ефективна зовнішня політика вимагає балансування між відстоюванням власних інтересів та здатністю до компромісів у межах міжнародного права для вирішення викликів, таких як безпека чи екологія.

Стратегічне місце у структурі зовнішньої політики займає культура, яка виступає сферою міжнародного обміну, ресурсом національної безпеки та інструментом суб'єктності держави. Культура формує смислове поле, у якому країна ідентифікує себе для світу, через культурні інституції, креативні індустрії та культурну спадщину транслює власну систему цінностей. У сучасній системі міжнародних відносин культура дозволяє підтримувати комунікацію навіть за умов політичної напруженості, що сприяє гуманізації зовнішньополітичного курсу. Інтеграція культурного компонента у загальну стратегію держави створює сприятливі умови для реалізації політичних та економічних інтересів через механізми симпатії та солідарності міжнародної спільноти.

Важливою складовою міжнародних відносин є культурна дипломатія. В. Парчевська та І. Паніна зазначають, що «культурна дипломатія – це засіб реалізації зовнішньої політики держави та розвитку суспільства за допомогою здобутків культури. У сучасному світі відсутнє єдине визначення поняття культурної дипломатії. Різноманітні дефініції наголошують на окремих аспектах цього багатогранного явища. Варіативність теоретичних підходів до

розуміння сутності міжкультурних процесів свідчить про зацікавленість наукової спільноти пропонованою темою й необхідність пошуку дієвих рішень в царині окресленої проблематики» [41, с. 77].

Завдяки культурній дипломатії держави вибудовують довгострокові відносини на рівні суспільства і громадян, створюючи сприятливий емоційний та інтелектуальний фон для реалізації державних інтересів, мінімізуючи негативні стереотипи, долаючи інформаційні бар'єри. В. Драч зазначає, що «культурна дипломатія – це найперше використання культурних ресурсів і потенціалу держави для досягнення дипломатичних цілей, зміцнення міжнародного співробітництва та побудови позитивного образу країни на світовій арені. Це включає в себе обміни в галузі мистецтва, освіти, науки, спорту та інших сфер культури. Сфера культурної дипломатії сприяє кращому розумінню та взаємоповазі між народами. Завдяки культурним обмінам, люди дізнаються більше про традиції, історію та цінності інших країн, що сприяє подоланню стереотипів та упереджень. Культурні програми та ініціативи допомагають зміцнювати дипломатичні зв'язки між країнами. Наприклад, спільні культурні проєкти можуть створювати основу для більш глибокого співробітництва у політичній та економічній сферах. Глобалізація часто сприймається як загроза культурному різноманіттю через тенденцію до стандартизації культурних практик, проте культурна дипломатія допомагає зберігати та просувати різноманітність культур, підтримуючи діалог між ними» [11, с. 34].

Культурна дипломатія сприяє порозумінню між народами, перетворює державу на надійного та зрозумілого партнера зі спільною системою цінностей, що набуває особливого значення у часи міжнародних криз або збройних конфліктів. Через механізми «м'якої сили» культура дозволяє завойовувати прихильність іноземних еліт та простих громадян без прямого політичного тиску, перетворюючи національну ідентичність на вагомий геополітичний

актив. В. Кубко зауважує, що «культурна дипломатія є одним з напрямів публічної дипломатії та політики «м'якої сили», метою якої є покращення впізнання України та її культурного розмаїття, формування позитивного ставлення громадян інших країн до України. Культурна дипломатія як напрям зовнішньої політики дає змогу популяризувати і ділитися національними здобутками та досвідом у сфері культури з громадянами інших країн, досягаючи кращого порозуміння та довіри» [30, с. 128].

А. Марченко доходить висновку, що «механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах являють собою сукупність інструментів, методів та стратегій, що використовуються державами для просування своїх культурних цінностей, зміцнення міжнародного іміджу та досягнення зовнішньополітичних цілей через культурні обміни та взаємодію. Такі виклики сучасності як глобалізація, цифровізація, інформаційні війни, вимагають від країн адаптації цих механізмів. Механізми культурної дипломатії включають як традиційні, так і інноваційні підходи. Традиційні механізми, з глибоким історичним корінням, охоплюють організацію культурних обмінів, виставок, фестивалів, літературних програм, театральних постановок, кіно, освітніх програм та діяльність культурних інститутів за кордоном. Вони сприяють зміцненню міждержавних відносин, формуванню позитивного іміджу держави та підтримці мирних відносин. Однак ці підходи потребують оновлення та адаптації для підвищення їх ефективності в умовах швидких змін. Даний напрямок є дуже важливим, оскільки допомагає не лише покращити імідж країни, а і шляхом культурного збагачення дає можливість залучити інвестиції» [36].

Регламентація культурної дипломатії здійснюється через багаторівневу систему нормативно-правових актів, що охоплює міжнародні договори та внутрішнє законодавство держави. На міжнародному рівні основними є конвенції та декларації ЮНЕСКО, двосторонні угоди про культурне

співробітництво між країнами. На національному рівні діяльність у сфері міжкультурного співробітництва регулюється Конституцією, законами про культуру та зовнішньополітичну діяльність, спеціалізованими стратегіями, а також статутними документами державних інституцій. Нормативна база визначає напрями просування національних культурних продуктів, механізми координації органів влади та захист авторських прав у глобальному просторі.

В Україні питання міжкультурного співробітництва регламентуються міжнародними нормативно-правовими документами, ратифікованими парламентом.

**Таблиця 1.3. Нормативно-правова база
міжнародного культурного співробітництва України з країнами світу**

Міжнародні угоди	Документи Ради Європи
Конвенція про створення Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) (Лондон, 1945);	Європейська культурна конвенція (Париж, 1954);
Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (Гаага, 1954);	Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Лондон, 1969);
Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності (Париж, 1970);	Європейська конвенція про транскордонне телебачення (Страсбург, 1989; доповнена в 1998);
Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 1972);	Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (ПЕРЕГЛЯНУТА) (Ла Валлетта, 1992);
Другий протокол до Гаазької Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (Гаага, 1999);	Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (Страсбург, 1992);
Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (Париж, 2003);	Рамкова конвенція про захист національних меншин (Страсбург, 1995);
Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (Париж, 2005).	Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997).

Джерело: розроблено авторкою на основі [52, с. 91-92].

Досліджуючи правові аспекти культурної дипломатії в Україні, О. Стасевська та І. Маланчук зазначають, що «правова база міжнародного культурного співробітництва отримала законодавче оформлення в Законі України «Про культуру», де в розділі VIII «Міжнародні культурні зв'язки» зазначено, що держава сприяє міжнародному культурному обміну, співробітництву закладів культури, професійних творчих працівників, працівників культури України із закордонними партнерами, хоча й не вказується, які саме дії будуть прийняті з цією метою та діяльність яких органів запроваджуватиме цю політику. Серед базових національних нормативно-правових актів, що покладені в основу культурної дипломатії України є Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Деякі нормативні документи фактично прямо акцентують важливість культурної дипломатії, не використовуючи саме поняття. Зокрема, одними із головних завдань зовнішньої політики України є створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей, підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір, утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави. Культурна дипломатія посідає важливе місце в українській зовнішній політиці, проте недосконалість наявної нормативно-правової основи не дає їй можливості повною мірою виявити та реалізувати свій потенціал» [52, с. 92].

В Україні особливого значення культурна дипломатія набула з початком російсько-української війни, ставши стратегічним елементом національної безпеки. З інструменту «м'якої сили» культурна дипломатія перетворилася на засіб контрпропаганди та деконструкції імперських наративів, спростовуючи нав'язані росіянами міфи про «єдиний народ» та «недодержавність» і

демонструючи світовій спільноті унікальну тисячолітню історію та самобутність української культури. Просування українського мистецтва, літератури та наукових досягнень за кордоном формує в іноземній аудиторії позитивне сприйняття України, сприйняття суб'єктності нашої держави, що є критично важливим для військово-політичної підтримки та збереження міжнародної солідарності.

Н. Дубовик та О. Шило констатують, що «культурна дипломатія в Україні відіграла значну роль у протидії гібридній війні та утвердженні самобутності країни на тлі викликів, які створювала та продовжує популяризувати російська пропаганда. Гібридна війна, яка поєднує звичайну військову тактику з нетрадиційними стратегіями, такими як дезінформація, психологічна маніпуляція та культурний вплив, використовується Росією як засіб для підриву суверенітету та стабільності України. В таких складних умовах необхідним є використання культурної дипломатії як потужного інструменту для формування міжнародного сприйняття, зміцнення своєї національної ідентичності та протидії наративам, які поширює російська пропаганда. Пропагуючи свою багату культурну спадщину, мистецькі вирази, мову, традиції та цінності, Україна здатна продемонструвати власну унікальну ідентичність і протистояти негативним стереотипам або спотвореним наративам, які поширюють її зовнішні вороги. Завдяки культурному обміну, мистецькій співпраці, виставкам, фестивалям та іншим ініціативам Україна прагне сприяти порозумінню та налагоджувати зв'язки з міжнародним спів-товариством. Ці заходи не лише створюють можливості для культурного діалогу, а й служать платформою для підвищення обізнаності про триваючі конфлікти та виклики, з якими стикається Україна» [12, с. 74].

М. Кушнарєва зазначає, що «основними формами реалізації української культурної дипломатії після початку повномасштабного російського вторгнення були:

- участь представників України у щорічних європейських та світових культурних подіях (фестивалі, конкурси, мистецькі та книжкові виставки тощо);
- організація та проведення спеціальних заходів, присвячених українській культурі (концерти, кінопокази, виставки, літературні читання тощо);
- гастролі українських мистецьких колективів (Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського, оркестрів Львівської, Одеської філармоній, оркестру та балетної трупи Національної Опери тощо);
- реалізація онлайн-проектів, присвячених українській культурі (онлайн-простір української культури на платформі *Google Arts&Culture*, сайт *ukrainefi lms.com*, діджитал-проект «Листівки з України» тощо);
- інституціональна діяльність (робота з включення об'єктів до Списків світової спадщини ЮНЕСКО тощо)» [33, с. 42].

О. Комарніцька доходить висновку, що «адвокацією української культури та формуванням позитивного іміджу України за кордоном займається чимала кількість організацій, але чи не найвпливовішими з них є Український інститут та Український культурний фонд, які надають грантову підтримку і діяльність яких є показовим свідченням високої затребуваності підтримки програм та проектів у сфері культури та мистецтва. Ці інституції, артикулюючи питання, актуальні для України і водночас для міжнародного порядку денного, у ролі спікерів та учасників представляють Україну на численних форумах, конференціях, конгресах, семінарах і вебінарах, самітах, онлайн-дискусіях; ініціюють проведення мистецьких фестивалів і виставок, кінопоказів, музичних і літературних подій, перформансів тощо, пропонують іноземній аудиторії до

перегляду інсталяції, анімовані проєкції, віртуальні подорожі та ін.; популяризують і заохочують до вивчення української мови; проводять різні інформаційні кампанії, взаємодіючи у такий спосіб із закордонною громадськістю та соціальними медіа; здійснюють дослідження щодо підвищення ефективності своєї діяльності і, відповідно, залучення ширшого кола зацікавлених осіб до проєктів як своєрідної форми культурної діяльності [25, с. 134-135].

Отже, в умовах війни культурна дипломатія діє як попереджувальний безпековий інструмент, який маркує український культурний простір і захищає від привласнення української культури ворогом. Через організацію виставок про викрадену спадщину, проведення днів української культури, підтримку українознавчих студій, держава окреслює українські культурні межі в очах глобальної спільноти. Дізнаючись про українські здобутки західний глядач починає сприймати Україну як невід’ємну цілісну частину європейського культурного ландшафту, підвищується емпатія та впізнаваність нашої країни.

1.3. Специфіка управління міжкультурними проєктами

Специфіка міжкультурних проєктів полягає у взаємодії різних ціннісних систем, комунікаційних моделей та культурних кодів, що вимагає особливого підходу до управління. Головним викликом при реалізації міжкультурних проєктів є подолання культурного шоку оскільки те, що сприймається нормою в одному середовищі, може бути неприйнятним в іншому. Культурний шок – це стан психологічного дискомфорту та емоційного стресу, який відчуває людина під час тривалого зіткнення з новим, незвичним культурним середовищем. Культурний шок виникає через раптову втрату звичних соціальних орієнтирів, символів та норм поведінки, що призводить до відчуття безпорадності, тривоги або навіть відторгнення чужої культури. Л. Тягур констатує, що «культурний

шок зазвичай сприймається як негативне явище, пов'язане з дезадаптацією, тривогою, фрустрацією та дезорієнтацією. Проте, такі кризові стани можуть виступати потужними каталізаторами особистісного розвитку, глибокої рефлексії та самоактуалізації» [54, с. 2189].

Успіх міжкультурних проєктів залежить від професійних компетенцій учасників, рівня культурного інтелекту (*Cultural Intelligence – CQ*) менеджера та команди, здатності до адаптації та вміння перетворювати розбіжності на творчий ресурс для інновацій. Культурний інтелект – це здатність людини ефективно функціонувати і взаємодіяти в умовах культурного різноманіття, що виявляється у вмінні розпізнавати незнайомі культурні контексти, інтерпретувати жести та мовленнєві нюанси інших народів, адаптувати власну поведінку. О. Копієвська визначає культурний інтелект як «механізм культурної рефлексії, що поєднує когнітивне, емоційно-ціннісне та водночас творчодіяльнісне освоєння світу» [26, с. 18]. Культурний інтелект охоплює аспекти, які дозволяють уникати конфліктів і досягати найкращих результатів у багатонаціональному середовищі. До таких аспектів можна віднести: мотиваційний (бажання пізнавати інше); когнітивний (знання про норми та цінності); метакогнітивний (усвідомлення власних упереджень); поведінковий (здатність гнучко змінювати стиль спілкування).

З організаційного погляду міжкультурні проєкти вимагають гнучкої стратегії, яка враховує специфіку локальних контекстів та збереження цілісності загальної мети. Важливу роль у цьому процесі відіграє подолання мовних бар'єрів та невербальних особливостей спілкування, які можуть призводити до хибної інтерпретації завдань. Подолання мовних бар'єрів у міжкультурних проєктах виходить за межі простого перекладу, оскільки базується на міжкультурній компетентності. Н. Александрова зазначає, що «міжкультурна компетентність, передусім, взаємопов'язана з поняттям міжкультурного діалогу,

успішність якого залежить безпосередньо від рівня професійної компетентності сторін, їх налаштованості на діалог та продуктивну взаємодію. Однак, не зважаючи на результативність діалогу, компетентні міжкультурні комунікатори отримують задоволення від самого процесу, оскільки набувають нові знання з досвіду спілкування і вміння розуміти погляди інших людей» [1, с. 7].

Міжкультурні проекти часто стають майданчиками для культурної дифузії, при якій відбувається синтез унікального досвіду різних народів, що дозволяє створити універсальні культурні продукти, здатні ефективно функціонувати на глобальному ринку. І. Шуляков визначає культурну дифузію як «взаємну проникність або запозичення культурних ознак та комплексів з одного суспільства в інше. У процесі культурного запозичення між різними культурами, який відбувається вибірково, може здійснюватися обмін не тільки матеріальною культурою, але й науковими та технологічними ідеями, соціальними інститутами й організаціями, звичаями та традиціями, релігійними догмами й практиками, цінностями та нормами життя. Умовою культурної дифузії є готовність приймаючої сторони до сприйняття нових елементів. У межах міжкультурної комунікації процеси культурної дифузії зумовлені насамперед взаємним історичним розвитком культур, що контактують між собою» [66, с. 90].

Функції менеджменту міжкультурних проектів базується на класичній теорії управління, втім, кожна з них набуває специфічних ознак через необхідність спільної діяльності у мультикультурному середовищі.

Таблиця 1.4. Функції менеджменту міжкультурних проектів

<i>Планування</i>	Включає визначення цілей, термінів виконання та гнучку адаптацію стратегій до різних соціокультурних контекстів. Важливо враховувати релігійні календарі, національні свята, специфіку сприйняття часу та уникати організаційних криз.
<i>Організація</i>	Передбачає створення структури, яка б запобігала конфліктам в команді. В культурах з високою дистанцією влади очікують чітких вказівок згори, тоді

	як у культурах з низькою дистанцією – домінує горизонтальна співпраця. Менеджер має збалансовувати очікування при розподілі ролей.
<i>Мотивація</i>	Потребує індивідуального підходу, оскільки стимули в різних культурах різні. В одних – пріоритетом може бути матеріальна винагорода або кар'єрне зростання, в інших – визнання внеску групи та гармонійні стосунки в колективі.
<i>Контроль</i>	Зміщується з жорсткого нагляду за процесом на моніторинг досягнення спільних результатів, враховуючи, що культурно-мистецькі сенси можуть трактуватися по-різному. Контроль має бути делікатним, щоб не сприймався як недовіра.
<i>Комунікація</i>	Виступає головним інструментом інтеграції, що спрямований на подолання мовних бар'єрів, розшифрування невербальних сигналів та формування спільного термінологічного апарату між партнерами з різних країн.

Джерело: розроблено авторкою.

Критично важливими при реалізації міжкультурних проєктів є лідерські якості менеджера. Керівник міжкультурних проєктів має виступати культурним медіатором, який може об'єднати людей з різними поглядами на авторитет, відповідальність та ієрархію. О. Шаповал зазначає, що «лідерство дозволяє створити оптимальний формат співробітництва, коли колектив сприймає керівника як одним із своїх членів, як еталона організаційної поведінки, як професіонала не тільки в операційних процесах, але й фахівця в питаннях організаційних цінностей, корпоративних традицій, стратегічних комунікацій та перспективного розвитку підприємства. Характеристика лідерства зумовлюється механізмами його формування, що пов'язано з залученістю керівника та колективу до процесу управління на засадах соціального партнерства. Під час управління керівництво в контексті організаційної поведінки зосереджує увагу на взаємодії індивідуального авторитету лідера та його професійних навичках та вміннях, завдяки яким відбувається підтримка організаційних норм та цінностей, стабільність функціонування каналів комунікацій. Лідерство покращує ефективність управлінської взаємодії, є стимулятором створення позитивного соціально-психологічного клімату та

підтримки групових інтересів. Лідерство надає можливість впливу через працівників на організацію в цілому, її стратегічні комунікації, тактичні цілі тощо» [63, с. 86].

Лідер у міжкультурних проєктах формує спільне бачення, яке долає національні кордони та створює єдину ідентичність команди. В. Мережко та Н. Корж зауважують, що «більшість лідерів беруть участь у багатьох видах діяльності одночасно. Їм властива багатозадачність, щоб керувати своєю повсякденною діяльністю, а для цього лідеру необхідно ефективно змінити свої організаційні навички, настрої та професійну діяльність, щоб зменшити ризик емоційного чи інтелектуального зриву. Відомі лідери визнають свою значимість та впливовість на життя інших людей, але при цьому, вони усвідомлюють власні недоліки, виявляють серед них найкращі, розвивають різні навички та використовують для ефективності комунікацій. Лідери повинні розуміти логічні наслідки мікроклімату в організації та бути готовими зануритися в сенси, щоб зрозуміти культурні норми, які перешкоджають інноваціям і гнучкості» [38, с. 288]. Лідер міжкультурних проєктів володіє високою емоційною зрілістю (в одних культурах вимогою до лідера є дистанціювання, в інших – партнерство та інклюзивність). Здатність розпізнавати очікування команди, адаптувати власний стиль управління та завоювати довіру, яка є базовою умовою для виконання будь-яких завдань у полікультурному середовищі, є основою успіху проєкту. Лідерські якості забезпечують стійкість проєкту в умовах високої невизначеності та конфліктності, що супроводжують міжкультурну взаємодію. Менджер-лідер має володіти навичками фасилітації, які дозволяють перетворювати зіткнення культурних стереотипів на конструктивну дискусію та джерело інноваційних ідей. Уміння надихати, брати на себе відповідальність допомагає нейтралізувати внутрішню напругу в команді, таким чином

перетворюючи розрізнені культурні групи на єдину систему, здатну досягати глобальних цілей.

Важливою складовою менеджменту міжкультурних проєктів є наявність країнознавчих знань, які забезпечують менеджера необхідним контекстом для прийняття стратегічних рішень та мінімізують ризики у незнайомому середовищі. Розуміння історико-культурних особливостей, політичного устрою, релігійних традицій та економічних особливостей країни-партнера дозволяє прогнозувати реакцію місцевих стейкхолдерів, адаптувати бізнес-процеси до реальних умов ринку. Країнознавчі знання допомагають вибудовувати ефективну систему мотивацій персоналу, проводити успішні переговори, допомагають розрізняти поверхневі прояви поведінки та глибинні національні цінності. Таким чином, країнознавчі знання перетворюють теоретичний менеджмент на практичний інструмент «м'якої сили», забезпечують життєдіяльність проєкту.

У процесі реалізації міжкультурних проєктів головним інструментом забезпечення життєдіяльності ініціативи виступають міжкультурні компетентності – комплексний набір знань, навичок та особистісних якостей, які дозволяють менеджеру ефективно взаємодіяти з представниками інших культур. До таких компетентностей можна віднести: володіння іноземними мовами, розуміння культурних контекстів, емпатію, толерантність та здатність критично оцінювати власні стереотипи. Основою міжкультурних компетентностей є відкритість до нового досвіду та поведінкова гнучкість, що дозволяє індивіду адаптувати свій стиль спілкування та праці до вимог полікультурного середовища, уникаючи конфліктів.

Розвинені міжкультурні компетентності дозволяють менеджерам і учасникам команд вибудовувати довіру з іноземними партнерами. К. Кривобок, Ю. Котельникова та І. Кінас констатують, що «правильне використання

міжкультурних компетентностей може бути джерелом конкурентоспроможності. Коротке визначення міжкультурних компетенцій це насамперед навички та атрибути, необхідні професіоналам для досягнення успіху у міжнародному середовищі. Серед навичок можна відзначити: поінформованість про культурні цінності, які можуть вплинути на крос-культурний бізнес; уміння коригувати стиль ведення переговорів, спілкування, презентації, керівництва командою тощо, щоб уникнути крос-культурних непорозумінь; навички міжнародного лідерства» [29, с. 22]. Міжкультурні компетентності перетворюють культурні розбіжності з фактору ризику на стратегічний актив, що сприяє продукуванню інноваційних рішень та успішній реалізації проєктів на міжнародному рівні.

До ключових аспектів менеджменту міжкультурних проєктів науковці *W. Yu, K. Cormican, Q. Wu, S. Samraio* відносять:

- складність управління через відмінності в регіональних культурах, що призводить до неефективного управління комунікацією та брак довіри до менеджменту мультикультурних команд;
- компетенції проєктного менеджера є вирішальним фактором успіху, менеджери мають розвивати здатність вирішувати конфлікти, спричинені культурними розбіжностями, та вміти працювати зі складними груповими питаннями у глобалізованому середовищі;
- чітке визначення завдань для побудови довіри, що виявляється у стимулюванні високої якості взаємодії та обміну знаннями в команді, створенні прозорого робочого середовища з чітко визначеними обов'язками, завданнями та системою винагород, культивування культурної емпатії, мотивування учасників команди до дослідження інших культур;
- адаптація процесів управління проєктами для створення довіри та підвищення шансів для успіху в міжкультурному середовищі [88].

Специфіка міжнародних проєктів у сфері культури і мистецтва полягає у переході від простого обміну знаннями до створення спільного простору, в якому перетинаються різні естетичні коди, традиції та ціннісні орієнтири. О. Комарніцька зауважує, що «проєктна діяльність у сфері культури, як спосіб організації, виявлення та збільшення ресурсного потенціалу останньої, засіб взаємодії з органами влади, громадськістю та партнерами, є специфічною формою регулювання соціокультурних процесів. Проєктна діяльність усе активніше стає допоміжним і водночас інноваційним інструментом управління культурними інституціями, дає можливість суб'єктам культурної діяльності реалізовувати різноманітні творчі ідеї. Реалізація проєктів у сфері культури на конкурсних засадах і за фінансової підтримки різних грантодавців сприяє створенню цивілізованого ринку культурних благ та послуг для громадян, а також посилення культурної присутності країни за кордоном» [24, с. 142].

На відміну від бізнес-проєктів, у яких вирішальним чинником є економічна ефективність, першочерговим завданням міжнародних культурних проєктів є збереження автентичності кожного учасника при формуванні нового культурного продукту, який об'єднує досвіди всіх учасників команди. Це вимагає особливої делікатності в кураторській роботі: менеджер має долати мовні бар'єри і разом з тим, враховувати символічний капітал партнерів та балансувати між глобальними мистецькими трендами та локальними контекстами. В. Комар констатує, що «проєкти у галузі культури не лише сприяють творчій активності фахівців, але й стають чинником розвитку соціокультурного простору, що, у свою чергу, впливає на залучення населення до культурного процесу, збереження культурної різноманітності, підтримку соціально-економічного зростання та відновлення мистецького середовища» [23, с. 328-329].

З організаційної точки зору міжнародні культурні проєкти часто стикаються з різницею в моделях фінансування, наприклад державні грантові системи України, фондове забезпечення ЄС та приватне меценатство США. Тому, ефективне управління передбачає гнучку адаптацію творчих циклів до адміністративних вимог різних країн, де часові межі підготовки виставок, фестивалів чи резиденцій можуть суттєво різнитися. Успіх таких проєктів залежить від здатності менеджера вибудовувати горизонтальну комунікацію, при якій спільні мистецькі сенси стають головним драйвером, що стирає розбіжності в технічних регламентах чи професійній ієрархії.

Висновок до першого розділу

Досліджено теоретичні засади міжкультурного співробітництва, зокрема концепція «м'якої сили», впроваджена *Joseph Nye*, і визначається як здатність держави досягати бажаних результатів через власну привабливість, базуючись на ресурсах культури, політичних цінностей та ланітимної зовнішньої політики. Ключовим інструментом «м'якої сили» є культурна дипломатія, яка дозволяє будувати довгострокові відносини та довіру на рівні громадянського суспільства. В умовах війни культурна дипломатія стає ключовим стратегічним ресурсом національної безпеки, що допомагає Україні спростовувати ворожі наративи та утверджувати суб'єктність держави на світовій арені.

Окрему увагу приділено специфіці управління міжкультурними проєктами, де головним викликом є подолання культурного шоку та взаємодія різних ціннісних систем. Успіх таких проєктів залежить від рівня культурного інтелекту команди та здатності менеджера адаптувати планування, мотивацію та контроль до мультикультурного середовища. Інструментом інтеграції є подолання мовних бар'єрів, оскільки мова є основою національної ідентичності та інструментом побудови спільних смислів.

РОЗДІЛ 2

КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

2.1. Швейцарська Конфедерація у сучасному соціокультурному просторі

Швейцарія – внутрішньконтинентальна держава, яка знаходиться в центрі Західної Європи і має унікальне політико-географічне положення. Країна здійснює стратегічний контроль над ключовими альпійськими перевалами, що з'єднують Північну та Південну Європу. Маючи спільні кордони з потужними економіками – Німеччиною, Францією, Італією, Австрією та Ліхтенштейном – Швейцарія успішно використовує гірський рельєф як природний оборонний бар'єр, що історично сприяло формуванню політики сталого нейтралітету. Попри відсутність виходу до моря та членства у Європейському Союзі, держава інтегрована у глобальні світові економічні та політичні процеси як ключовий фінансовий хаб та штаб-квартира провідних міжнародних організацій. Швейцарська Конфедерація перетворила свою географічну обмеженість на перевагу, ставши країною з високим рівнем політичної стабільності та безпеки.

Культурно-історичне формування Швейцарії відбувалося на перетині потужних європейських цивілізацій – німецької, французької та італійської, що зумовило виникнення унікальної політичної нації, об'єднаною спільною волею до самоврядування та нейтралітету. Пройшовши шлях від оборонного союзу трьох кантонів у 1291 р. до сучасної конфедерації, швейцарці випрацювали особливу модель злагоди, при якій повага до релігійних традицій, мовний плюралізм та пряма демократія органічно поєднуються прагматичними прагненнями до економічної стабільності. Сучасна Швейцарія – це

найважливіший інтелектуальний та фінансовий центр світу, у якому консервативність співіснує з науково-технологічним прогресом.

Офіційною датою виникнення сучасної Швейцарії зазначає С. Рудич «вважається 12 вересня 1848 р., коли внаслідок завершення громадянської війни між протестантськими та промислово розвинутими кантонами проти «сепаратистського» союзу (*Sonderbund*) кантонів католицьких, тобто патріархальних, сільських та агарних була прийнята Конституція, яка перетворила нестійкий союз держав-кантонів у єдину союзну федеративну державу з офіційною назвою Швейцарська Конфедерація. Цей день відзначається відтоді як День конституції та оформленого на законодавчому рівні подвійного суверенітету: як політичної нації в цілому так і складових суб'єктів федерації» [47, с. 84].

Конфедеративний устрій Швейцарії є унікальним прикладом державної організації, в якій децентралізація поєднується з високою ефективністю управління. Основна особливість полягає у тому, що держава будується «знизу вгору», а не навпаки. А. Бреус виокремлює наступні ознаки конфедерації: «відсутність загальних для всієї конфедерації законодавчих органів; зусилля суб'єктів конфедерації, спрямовані на вирішення спільних проблем, координує спеціальний орган, що створюється, як правило, відповідними міністерствами (наприклад, оборони); відсутність загальних для всієї конфедерації законодавства, громадянства, судової та фінансової систем; рішення загальноконфедеративних органів для членів конфедерації не є обов'язковими та їх невиконання не тягне за собою санкцій; наявність безумовного права виходу зі складу конфедерації в кожного з її суб'єктів» [3, с. 68-69].

Швейцарці не є нацією зі спільною мовою чи релігією. Особливостями швейцарської нації є: чотиримовність – німецька, французька, італійська та ретороманська мови мають офіційний статус, що формує особливий тип

ідентичності при якому громадянин спочатку відчуває свою приналежність до кантону, а потім до всієї Швейцарії; культурний діалог – постійна взаємодія між німецькомовним центром та іншими регіонами створює баланс, що запобігає домінуванню однієї групи; традиції та інновації – поруч із високотехнологічними кластерами Цюриху та Женеви зберігаються народні традиції та альпійські промисли, які підтримуються на державному рівні.

Аналізуючи структуру швейцарського суспільства та механізми управління різноманітністю *М. Matuja* зазначає, що ключовим етапом розвитку країни стало прийняття Конституції 1848 р., яка трансформувала Швейцарію з бідної аграрної країни в суспільство з безпрецедентним процвітанням та політичною стабільністю. На відміну від більшості європейських держав, швейцарське суспільство трансформувалося у *Willensnation* («нація волі»), у якій єдність має політичну природу і базується на бажанні різних груп жити разом. Фундаментальним принципом існування держави є «єдність у багатоманітності», що відображено у сучасній конституції Швейцарської конфедерації. Зокрема, було змінено акцент із суто концепції єдності на визнання соціальних можливостей та захист етнолінгвістичних меншин. Сучасний розвиток швейцарського суспільства характеризується глибокою децентралізацією та регіоналізацією, при якій кантони несуть відповідальність за культурні та освітні проєкти. Проте, автор наголошує, традиційна швейцарська модель наразі проходить випробування глобалізацією та новими хвилями міграції, які призвели до появи понад 190 національностей та ризику виникнення «паралельного суспільства». Хоча пряма демократія та федералізм залишаються вирішальними чинниками стабільності, вони також можуть створити труднощі для швидкої інтеграції нових меншин, що вимагає від держави переходу до більш системної загальнонаціональної інтеграційної політики [74].

Політичний устрій Швейцарської Конфедерації є особливим і поєднує елементи, які не зустрічаються разом в інших країнах. Система базується на принципах прямої демократії та федералізму, при яких влада максимально децентралізована і зосереджена на рівні кантонів і громад. Унікальною рисою є участь громадян, які через референдуми і народні ініціативи можуть безпосередньо впливати на законодавство, скасовуючи прийняті парламентом закони або пропонувати зміни до Конституції. Це перетворює народ на найвищий орган політичної влади, який змушує уряд і парламент постійно шукати компромісні рішення.

На федеральному рівні влада розподілена між двопалатним парламентом – Федеральними зборами та колегіальним урядом – Федеральною радою. Парламент складається з Національної ради, яка представляє уряд, та Ради кантонів, яка забезпечує рівні права всіх суб'єктів федерації незалежно від розміру. Виконавча влада належить групі з семи міністрів, які спільно приймають рішення. Посада президента є номінальною і щороку переходить до іншого члена ради за принципом ротації. Такий механізм виключає концентрацію влади в одних руках і гарантує політичну стабільність.

Таблиця 2.1. Особливості політичного устрою Швейцарської Конфедерації

<i>Direktorialsystem – директоріальна система</i>	Федеральна рада обирається парламентом, але парламент не може відправити уряд у відставку протягом чотирьох років повноважень (відсутність вотуму недовіри). Уряд є колегіальним органом, що складається з семи рівноправних членів, а президент є <i>Primus inter Pares</i> («перший серед рівних») і обирається лише на один рік без права переобрання на наступний термін.
<i>Konkordanz – система конкордансу</i>	Влада розподіляється відповідно до принципу консенсусної демократії між головними політичними силами, а не чергується між урядом та опозицією. Це забезпечує стабільність та мирне розв'язання конфліктів у багатокультурному суспільстві.
<i>Пряма демократія</i>	Найрозвиненіша у світі система безпосередньої участі громадян у державному управлінні. Громадяни мають право виносити будь-який закон на референдум (факультативний референдум) або пропонувати

	зміни до конституції через народну ініціативу. Парламент здійснює найвищу владу лише з урахуванням прав народу та кантонів.
<i>Широкий федералізм</i>	Надзвичайно високий ступінь автономії усіх 26 кантонів, які мають власні конституції та уряди. Федеральний устрій захищає права меншин і дозволяє кантонам виступати майданчиками для політичних експериментів.
<i>Двопалатний парламент</i>	Федеральні збори складаються з двох рівноправних палат: Національної ради (представляє народ) та Ради кантонів (представляє суб'єкти федерації).
<i>Обмежена конституційна юрисдикція</i>	Федеральний суд є найвищою судовою інституцією, проте не має повноважень скасовувати федеральні закони через їх невідповідність конституції, оскільки в країні відсутній класичний інститут конституційного нагляду за законами федерального рівня.

Джерело: розроблено авторкою на основі [87].

Невід'ємною складовою конфедеративного устрою Швейцарії є нейтралітет, який виступає зовнішнім гарантом внутрішньої стабільності багатонаціональної та багатомовної держави. В умовах глибокої децентралізації та автономії кантонів відмова від участі в міжнародних конфліктах була єдиним способом уникнути розколу країни. В. Сіренко зазначає, що в загальному значенні «нейтралітет (від лат. *neuter* – ні той, ні інший) – позиція держави, що не перебуває у стані війни з воюючими сторонами й не бере участі у воєнних діях; у більш конкретному значенні – особливий статус держави, що передбачає комплекс прав, обов'язків та привілеїв, визначених у міжнародному праві» [51, с. 96].

Д. Коротков доходить висновку, що «своєрідним поштовхом до розвитку інституту нейтралітету послужило формування системності в міжнародних відносинах. Це означало, що державні інтереси, які об'єктивно існували, з певного моменту стали слугувати основою довготривалих політичних союзів, на які орієнтувалися інші держави. Отже, спільно вироблені правила політичного співіснування сприяли інтегруванню нейтральних держав у міжнародні відносини не шляхом примусового втягнення їх у конфлікти, а

використовуючи їхні дипломатичні навички та мирні методи забезпечення зовнішніх зв'язків. Для самих нейтралів не зважати на розстановку сил на міжнародній арені та триматися осторонь європейських процесів стало не вигідно, бо держава могла втягнути себе в ситуацію небезпечної ізоляції. В свою чергу, шляхом участі в кожній системі міжнародних відносин, що складалася, нейтралі набували певних гарантій цілісності та незалежності своїх держав. У разі порушення їхніх прав вони могли на законних підставах розраховувати на відновлення свого довоєнного статусу і матеріальну компенсацію з боку агресора» [28, с. 24-25].

Дослідивши еволюцію інституту нейтралітету Швейцарії, І. Климчук та Н. Іжик дійшли висновку, що «уникнення воєнної участі у міжнародних конфліктах, допомагає Швейцарії реалізовувати свої зовнішньополітичні пріоритети, зокрема, у сфері миру та безпеки. Базуючись на давній традиції добрих послуг та гуманітарної допомоги, Швейцарія надає своєму нейтралітету мирну та гуманітарну спрямованість. Також статус нейтралітету залишається важливою частиною традиції, історії та самобутності країни та її громадян. Нормативно-правова база Швейцарії не налічує великої кількості документів, які б детально трактували політику нейтралітету. Більше того, статус нейтралітету Швейцарії не визначено в Конституції країни. Натомість в ній лише сказано, що збереження нейтралітету є завданням Федеральної ради та парламенту. Єдиним основним документом, що визначає політику нейтралітету Швейцарії є Біла книга, де розлого трактується поняття «швейцарського нейтралітету» та обґрунтовується зовнішня політика Швейцарії в контексті даного статусу» [22, с. 78].

Формування і тривале існування швейцарського нейтралітету зумовлене зовнішнім і внутрішнім чинниками. Зовнішній (геополітичний) обумовлений географічним положенням. Країна історично перебувала в центрі Європи,

виступаючи «буфером» між могутніми державами, які часто воювали між собою. Через територію країни проходили важливі європейські транзитні шляхи, за таких умов нейтралітет став запорукою незалежності. Разом з тим нейтралітет Швейцарії був важливим стабілізуючим елементом балансу сил у Європі. Внутрішній (структурний) чинник швейцарського нейтралітету виявлявся у автономії громад, які протягом історії були основою державності і прагнули зберегти самостійність та демократичне самоврядування. Нейтралітет став захисним механізмом, який дозволяв кантонам і країні зосередитися на внутрішньому розвитку, уникаючи надмірного втручання в міжнародні справи. Політика нейтралітету стала невід'ємною частиною швейцарської самоідентифікації. Громадянами Швейцарії сприймають нейтралітет як засіб підвищення безпеки країни, що доповнюється концепцією «озброєного нейтралітету» та наявністю потужних збройних сил [22].

Л. Дорош наголошує, що швейцарський нейтралітет є «курсом зовнішньої політики, який має тривалу історію та розроблений у відповідь на силову політику в європейській підсистемі міжнародної системи як альтернативний спосіб збереження її суверенітету в цих умовах. Розглядаючи нейтралітет Швейцарії у рамках трьох методологічних підходів, дослідник доходить висновку, що, по-перше, з позиції реалізму, нейтралітет визначається не як мета, а як засіб забезпечення безпеки цієї країни. По-друге, з неоліберальної точки зору, для Швейцарії важливим є розширення дво- та багатосторонньої співпраці (участь у РБ ООН, ОБСЄ, співпраця в рамках міжнародних програм НАТО та ін.), посилення ролі країни як міжнародного посередника тощо. По-третє, з позиції конструктивізму, нейтралітет є символом спільної ідентичності населення Швейцарії, національним символом держави, від якого її населення наряд чи відмовиться у найближчій перспективі [9, с. 27].

Розглядаючи політику нейтралітету Швейцарської Конфедерації, дослідники наголошують на необхідності змін парадигми політики безпеки країни. Зокрема, *М. Dahinden* пропонує розглядати її як системне управління ризиками. Дослідник зазначає, що повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало поворотним моментом, який змусив Швейцарію переглянути свою зовнішню політику та політику безпеки. Нова стратегія має фокусуватися на запобіганні ризикам ще до того як вони стануть безпосередньою загрозою. Це передбачає дії далеко за межами кордонів Швейцарії та врахування глобальних викликів, таких як кліматичні зміни та демографічні зрушення. Швейцарія як мала країна має обмежену військову силу, але володіє значним потенціалом «м'якої сили», що виражається у надійності країни як партнера, гуманітарних традиціях, високому науковому та освітньому рівні. Водночас, зазначає автор, не можна нехтувати «жорсткою силою», яка залишається визначальною для захисту країни. Швейцарська армія має адаптуватися до гібридних загроз, посилюючи кібербезпеку та протиповітряну оборону. Для зміцнення обороноздатності Швейцарія повинна розвивати співпрацю з іншими країнами, НАТО та ЄС, не вступаючи при цьому в оборонні союзи» [69]. Політика безпеки для Швейцарської Конфедерації має будуватися на швидкому реагуванні на сучасні виклики, а довгострокова стратегія спрямовуватися на побудову довіри та стабільності у світі.

2.2. Історія міжкультурних зв'язків України та Швейцарії

Історичні зв'язки між Україною та Швейцарією мають глибоке коріння. До кінця XVIII ст. вони мали переважно інтелектуально-релігійний та освітній характер, що було зумовлено епохою Реформації та поширенням ідей гуманізму. Починаючи з XVI ст. представники української шляхти та козацької старшини часто обирали університети Цюриха, Базеля та Женеви для здобуття

європейської освіти. Під час навчання українська молодь засвоювала ідеї республіканізму та кальвінізму. Завдяки швейцарським картографам і видавцям у Центральній Європі поширювалися перші відомості про українські землі як про «країну козаків», що формувало впізнаваний образ регіону в європейській науці.

Наприкінці XVIII ст. напрямок зв'язків змінився у бік професійної міграції та наукового обміну, що було пов'язано з потребою Російської та Австрійської імперій у кваліфікованих фахівцях. У цей період на українські території прибували кваліфіковані перші швейцарські інженери, архітектори та аграрії. Такі контакти не були масовими, втім вони створили необхідні соціокультурні умови для співпраці у XIX ст., коли швейцарський вплив став помітним в економічному, культурному та соціальному розвитку українських міст.

Розглядаючи україно-швейцарську співпрацю наприкінці XVIII – у першій чверті XX ст. О. Малюта констатує, що вона охоплювала кілька стратегічних напрямів, сприяючи модернізації української економіки і підтримці державотворення. Основним сферами співробітництва автор визначає:

- сільське господарство та аграрну колонізацію: швейцарські переселенці засновували на території України системні поселення (Цюрихталь, Шабо, Основа, Нове Лансі), де впроваджували передові методи господарювання. Основними сферами були виноградарство та виноробство (особливо Шабо), зернове господарство, племінне тваринництво (розведення тонкорунних овець-мериносів та елітних порід корів);

- промисловість та технології: швейцарській капітал сприяв індустріалізації українських земель через відкриття текстильних фабрик, цукроварень (на Поділлі та Київщині) та машинобудівних заводів (завод

«Прогрес» у Бердичеві, «Гретер і Криванек» у Києві). Швейцарські інженери модернізували інфраструктуру міст, встановлюючи новітні турбіни на млинах та створюючи телефонні мережі (наприклад у Вінниці);

- харчова промисловість та сервіс: швейцарські підприємці, зокрема родина Семадені та Штифлерів, фактично контролювали кондитерський ринок Києва та Одеси, впроваджуючи культуру виробництва солодошів;

- гуманітарна сфера та медицина: співпраця відбувалася через мережу Червоного Хреста, який надавав медичну допомогу, постачав ліки та відправляв санітарні потяги в Україну під час епідемії. Швейцарська сторона підтримувала українських студентів та біженців, фінансуючи їх навчання та харчування;

- військова галузь: у період визвольних змагань обговорювалися та реалізовувалися проєкти з постачання для української армії обмундирування, взуття, медикаментів та військового спорядження;

- торгівля та фінанси: Україна розглядала Швейцарію як перспективний ринок для експорту зерна, цукру та нафти в обмін на швейцарські машини, інструменти та споживчі товари. Для розрахунків планувалося створення україно-швейцарського банку;

- дипломатична та політична співпраця: після Жовтневого перевороту (1917 р.) Швейцарія стала важливим майданчиком для міжнародної діяльності УНР та ЗУНР. У Берні, Цюриху та Женеві діяли українські дипломатичні місії, які займалися популяризацією ідеї української незалежності, а в Женеві було створено Україно-швейцарську торговельну палату [34].

Якщо акцентувати увагу на міжкультурному співробітництві між Україною та Швейцарією, то найбільшого розвитку воно набуло у XIX – початку XX століття. Відносини розвивалися переважно у форматі інтенсивних міграційних процесів та інтелектуальних обмінів. У зв'язку з тим, що на той час Україна перебувала у складі Російської та Австро-Угорської імперій, ці зв'язки

часто залежали від загальної європейської геополітики і мали виразний регіональний характер.

Значний внесок у розвиток міської архітектури та індустрії зробили швейцарські майстри. Наприклад, архітектор Вікентій Беретті, пращури якого мали швейцарське корінні і походили з італомовного кантону, став автором проєкту корпусу Університету св. Володимира (1837-1843 рр.) та Астрономічної обсерваторії Університету св. Володимира (1841-1845 рр.) в м. Києві. Л. Казанцева та С. Салата зазначають, що «у зв'язку із проєктуванням та будівництвом Київського університету В. Беретті 1835 р. переїхав до Києва. Майстри класицизму, в яких проходив навчання Беретті, не уявляли свої споруди ізольовано, без урахування міського ансамблю. Ось чому проєктування університету, а також інших споруд він розумів як значне містобудівне завдання, пов'язуючи будівлю з навколишнім архітектурним ландшафтом та реконструкцією Старого міста» [20, с. 64]

Швейцарські університети, зокрема в Женеві і Цюриху, були центрами освіти для української інтелігенції. Ліберальні традиції нейтральної Швейцарії приваблювали студентів та науковців, які не мали можливості вільно працювати або навчатися на батьківщині через політичні обмеження. Це відображено у повісті Олени Пчілки «Товаришки» (1887 р.), у якій головні героїні – Люба та Раїса – вирушають вивчати медицину до Цюриха [45]. Вибір місця навчання був зумовлений історичним статусом Швейцарії, як єдиного на той час простору в Європі, де жінки мали реальну можливість здобути повноцінну вищу освіту та отримати диплом лікаря. Олена Пчілка відобразила в творі тогочасний феномен масової освітньої еміграції української молоді, для якої Цюрихський університет став осередком абсолютної академічної та політичної свободи.

Наприкінці XIX ст. Швейцарія почала перетворюватися на осередок української політичної думки, де діячі українського національного руху

знайшли платформу для ідей федералізму та демократії, орієнтуючись на швейцарську модель державного устрою. Л. Чупрій та О. Готра зазначають, що «М. Драгоманов вважав, що Російська імперія повинна бути поділена за етнічним принципом, беручи до уваги досвід Швейцарії, де кантони мають свої сфери компетенції, на які не міг впливати федеральний уряд» [62, с. 130].

Швейцарія стала для М. Драгоманова головним майданчиком для наукової та політичної діяльності в еміграції. Дослідниця Я. Верменич виділяє наступні етапи перебування мислителя у Швейцарії:

1. Цюрих. У 1870-1873 рр. М. Драгоманов активно інтегрувався у політичне життя Європи, збирав матеріали для досліджень і налагоджував контакти з міжнародними організаціями.

2. Женева. У 1876 р. М. Драгоманов остаточно перебрався з Російської імперії до Женеви – столиці емігрантів. Переїзд був підтриманий київськими «громадівцями», зокрема Яковом Шульгіним, який виділив кошти на утримання родини Драгоманова та видавничу справу.

3. «Женевський гурток». У 1878 р. разом з С. Подольським створив у Женеві гурток, який упродовж двадцяти років був центром української політичної думки. До складу гуртка входили Л. Драгоманова, Ф. Вовк, М. Павлик та інші [4].

Окрім цього, М. Драгоманов заснував у Швейцарії видавничий центр, метою якого було інформування Європи про «українську справу». Я. Верменич констатує, що тут виходив модерний політичний журнал «Громада» (1878-1882). Окрім цього, М. Драгоманов був редактором газети «Вільне слово» (1882-1883). Загалом у Швейцарії мислитель видав 112 назв книг і брошур, з яких 37 були заборонені в Російській імперії українською мовою [4].

Завдяки багаторічній співпраці та листуванню з М. Драгомановим відбувалася взаємодія І. Франка зі швейцарським інтелектуальним і політичним

світом. Мислителі співпрацювали в процесі видання часопису «Голос» та іншої позацензурної літератури, що впливало на формування світогляду галицької інтелігенції. Попри те, що І. Франко не мав можливості тривалий час перебувати у Швейцарії, він уважно вивчав швейцарську модель федералізму та місцевого самоврядування, бачив у ній приклад майбутнього демократичного устрою України. Окрім цього, активно популяризував швейцарських авторів, зокрема Конрада Фердинанда Майєра та Готфріда Келлера, через власні переклади та критичні нариси.

Досліджуючи зв'язки Івана Франка зі Швейцарією О. Песчаній зазначає, що «головними напрямками взаємних стосунків були: переклади І. Франком швейцарських авторів; твори І. Франка на швейцарські теми; зв'язки І. Франка з українцями, що перебували в Швейцарії через переслідування останніх на Батьківщині; твори видані у Швейцарії і які попадали до І. Франка, в його бібліотеку; публікація франкових творів у Швейцарії» [42, с. 356].

Наступним етапом розвитку україно-швейцарського співробітництва став період Української народної республіки. У цей час Швейцарія перетворилася на один з ключових дипломатичних центрів для українського державотворення і відбулася інституалізація відносин. І. Дацків та М. Полич зазначають, що «період 1917-1921 рр. був надзвичайно важливим етапом у становленні української державності та формуванні її зовнішньополітичних зв'язків. У цьому контексті встановлення дипломатичних контактів між Україною та Швейцарією відображало прагнення УНР закріпити своє міжнародне визнання та інтегруватися в європейський політичний простір. Швейцарія, як нейтральна держава з усталеними традиціями дипломатії, відігравала важливу роль як арена для міжнародних перемовин, зокрема завдяки розташуванню штаб-квартири Ліги Націй у Женеві. Українські дипломатичні зусилля в Швейцарії свідчать про активну діяльність представників УНР, які намагалися не лише здобути

політичну підтримку, але й вести культурно-просвітницьку роботу, інформуючи європейську спільноту про становище України. Попри обмежені можливості і відсутність широкого міжнародного визнання, українська дипломатія у Швейцарії мала стратегічне значення: вона дозволяла підтримувати контакт із західноєвропейськими урядами, проводити інформаційну політику та формувати позитивний імідж України в Європі. Дипломатична присутність України в Швейцарії – зокрема діяльність Надзвичайної дипломатичної місії – є свідченням прагнення української держави діяти як повноправний суб'єкт міжнародного права» [8, с. 31-32].

У радянський період україно-швейцарські зв'язки були позбавлені самостійності і здійснювалися виключно через централізовану систему зовнішньої політики СРСР, у якій Україна виступала формальним суб'єктом міжнародного права.

Після Другої світової війни співробітництво України та Швейцарії розвивалося у специфічних умовах «холодної війни». У цей час суб'єктом взаємодії виступала політична та наукова еміграція. У 1945 р. в Женеві було засноване Українське товариство в Швейцарії (*Société Ukrainienne en Suisse*). Місія – «організація зустрічей для підтримки контактів між українцями, які проживають у Швейцарії, задля збереження української культури в діаспорі. Додаткова мета – досягнення офіційного представництва своїх членів у публічній сфері» [55]. Товариство об'єднало українців діаспори і стало потужним центром збереження національної ідентичності та проведення культурно-інформаційних акцій.

Одним з найяскравіших представників українства в Швейцарії був Богдан Гаврилишин (1926-2016) – постать світового масштабу, чия діяльність стала символом інтелектуального зв'язку обох країн. П. Гаврилишин констатує, що «ставши викладачем Центру навчання менеджменту у Женеві (пізніше –

Міжнародний інститут менеджменту), а згодом його директором (1968–1986), Б. Гаврилишин розвинув неймовірно активну діяльність, зав'язав значну кількість контактів, здобув друзів та авторитет у Швейцарії, взаємодіючи з нею від найнижчого до найвищого рівня. Оскільки Женева є відомим центром міжнародного життя, маючи значну кількість офісів міжнародних організацій і транснаціональних корпорацій, то, відповідно, він здобував друзів та позитивну славу у всьому світі. В Університеті Женеви, якому формально підпорядковувався очолюваний ним Міжнародний інститут менеджменту, у 1975 р. здобув ступінь доктора філософії з економіки. У своєму *tagnit opus* «До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє» розглянув питання ефективності Швейцарії, зокрема політичного устрою, вбачаючи в її «прямій демократії» найбільшу перевагу. Сприяв налагодженню та розвитку українсько-швейцарських відносин, завдяки чому наприкінці 2002 р. отримав призначення бути почесним консулом України в Женеві» [6, с. 146]. Багаторічна праця Б. Гаврилишина в Швейцарії сприяла інтеграції України в глобальний політичний та економічний простір, а життєвий шлях від полоненого Другої світової війни до одного з найвпливовіших інтелектуалів світу є прикладом успішної культурної дипломатії.

До розпаду СРСР відносини на офіційному міждержавному рівні україно-швейцарські зв'язки були обмеженими. Втім, Швейцарія залишалася майданчиком для багатосторонньої дипломатії завдяки штаб-квартирам міжнародних організацій у Женеві, в яких працювали українські представництва при ООН, ЮНЕСКО та інших організацій, що дозволяло підтримувати обмежені наукові та культурні контакти. Економічна взаємодія зводилася до експорту сировини та імпорту швейцарського високоточного обладнання. Культурна співпраця трималася на зусиллях української еміграції в

Швейцарії, яка всупереч «залізній завісі» поширювала відомості про культурне життя в Україні.

Швейцарія однією з перших визнала незалежність України – 23 грудня 1991 року, що відкрило нову сторінку дипломатичних відносин, основою яких стала підтримка реформ, технічна допомога та інвестиційна співпраця.

Черговим етапом розвитку україно-швейцарських зв'язків стали події 2014 р – початок російсько-української війни. Попри традиційний нейтралітет Швейцарія стала одним з ключових партнерів України, зосередивши зусилля на гуманітарній допомозі, технічній співпраці та підтримці мирного врегулювання.

Т. Дукач та Р. Михальчук констатують, що «з початком агресії Росії проти України у 2014 р. Швейцарія зайняла традиційну позицію невтручання у конфлікт, але приєдналася до санкцій, які наклала міжнародна спільнота на Російську Федерацію та підтримала територіальну цілісність України.

Федеральна рада Швейцарії засудила анексію Криму Росією. Вона взяла до уваги санкції, введені Євросоюзом і США, і вирішила прийняти всі необхідні заходи для того, щоб швейцарська територія не використовувалася для їх обходу. Для України було вкрай важливо, щоб Швейцарія, незважаючи на нейтральний статус, займала жорстку і послідовну позицію щодо дотримання принципів територіальної цілісності України, неприйняття позиції Росії щодо окупації Криму. У 2014 р. Швейцарія головує в ОБСЄ і основні дипломатичні зусилля на подолання «української кризи» зосередила на цій платформі. Вона виступала активним посередником у конфлікті через свого Спеціального посла Гайді Тальявіні» [13, с. 50].

Л. Дорош зауважує, що «з початком агресії Росії проти України у 2014 р. Швейцарія сформувала бачення свого курсу зовнішньої політики на період до 2028 р. (Доктрина Ігнаціо Кассіса). Характерною її ознакою є, зокрема, розуміння зовнішньополітичного курсу Конфедерації як пакету заходів щодо

«захисту та просування [її] національних інтересів» [9, с. 25]. Дослідниця також зауважує, що «швейцарці взяли на себе виконання функції кризової дипломатії після агресії Росії в Україні у 2014 р. Так, у 2015 р. швейцарський посол Х. Тальявіні виконувала функції посла з особливих доручень ОБСЄ у рамках Мінського процесу. Швейцарський дипломат Т. Фріш організовував обмін полоненими між Україною та проросійськими сепаратистами. До кінця 2017 р. – початку 2018 р. швейцарські представники відігравали важливі оперативні ролі в цивільній місії ОБСЄ в Україні» [9, с. 26].

Ю. Мартинчук та Д. Малезик зауважують, що «основна увага Швейцарії впродовж 2014-2022 рр. до України зосереджувалася на гуманітарних питаннях. Її представники намагалися доставляти гуманітарну допомогу по обидві сторони розмежування на Донбасі, вирішити проблему постачання питної води та ін. Окремо надавалася підтримка Україні в проведенні реформ, зокрема в створенні електронного уряду, антикорупційній боротьбі. За обсягами наданої допомоги Швейцарія входила до десятки лідерів серед усіх донорів України. Допомога мала дві складові – технічну і гуманітарну. Технічна допомога спрямовувалася на реалізацію проєктів у 4 сферах: розвиток інститутів миру та демократії, підтримка малого та середнього підприємництва, розвиток міст, реформування системи охорони здоров'я. Допомога для гуманітарних потреб надавалася як шляхом фінансової підтримки діяльності міжнародних організацій (Міжнародний комітет Червоного Хреста, УВКБ ООН, Офіс ООН з координації гуманітарних питань та Всесвітня продовольча програма), так і на двосторонньому рівні» [35, с. 144-145].

Основними напрямками україно-швейцарського співробітництва Надзвичайний і Повноважний Посол Швейцарської Конфедерації в Україні Клод Вільд визначав підтримку реформ, гуманітарну допомогу, економічну

взаємодію та науково-технологічне партнерство. Пан посол окреслив ключові сфери співпраці, а саме:

1. Підтримка реформ та демократизація. Швейцарія сприяє реалізації реформ у сферах охорони здоров'я, судочинства, подальшої демократизації та цифровізації. Зокрема, цифровізація розглядається як інструмент боротьби з корупцією через усунення зайвих посередників у комунікації з владою. Важливим напрямом є запозичення швейцарського досвіду для підготовки законопроектів та реформ.

2. Врегулювання конфлікту на Донбасі. Станом на 2020 р. політичне сприяння здійснювалося через участь у Тристоронній контактній групі, ОБСЄ та її спеціальної моніторингової місії. Гуманітарна допомога фокусувалася на забезпеченні населення чистою питною водою та медичній допомозі лікарям по обидві боки лінії розмежування.

3. Економіка та інвестиції. Швейцарія входить до десяти найбільших іноземних інвесторів в Україну. Пріоритетними є проекти в галузі інфраструктури та енергетики, а також розвиток експортних можливостей.

4. Енергоефективність. Співпраця спрямована на осучаснення опалювальних систем у житлових будинках, оновлення міського громадського транспорту та розвиток відновлювальної енергетики.

5. Сільське господарство. Напрямок охоплює підтримку органічного землеробства, ринку молочної продукції, допомогу малим фермерам через кредитні розписки та впровадження цифрового фермерства (*AgTech*). Швейцарія також підтримала запровадження ринку землі в Україні як шлях до залучення нових інвестицій.

6. Наука і освіта. Співробітництво включає спільні інноваційні розробки (наприклад створення недорогого апарату ШВЛ) та фінансування освітніх

ініціатив, таких як «Українські студії у Швейцарії» при Базельському університеті.

7. Новітні технології та блокчейн. Швейцарія надає експертну підтримку в питаннях легалізації криптовалют, оподаткування операцій з ними та впровадження технологій блокчейн у державне управління [5].

Необхідно зазначити, що протягом 2014-2022 рр. Швейцарія сприяла реалізації численних проєктів у Україні, зокрема, підтримці децентралізації, реформуванню професійної освіти та охорони здоров'я. Швейцарська гуманітарна допомога була унікальна тим, що надавалася по обидва боки лінії розмежування, включаючи постачання реагентів для очищення води та медичного обладнання для постраждалого населення Донбасу.

2.3. Україно-швейцарське міжкультурне співробітництво після 2022 року

Нині культурна дипломатія між Україною та Швейцарією базується на поєднанні глибоких історичних зв'язків та актуальних проєктів, що спрямовані на підтримку української стійкості, модернізацію культури та зміцнення довгострокового партнерства. Головними модераторами культурних подій виступають посольство України в Швейцарській Конфедерації та посольство Швейцарії в Україні, які організовують культурні та мистецькі події.

Швейцарською стороною було розроблено «Програму співробітництва з Україною на 2025-2036 рр.», яка визначає стратегію довгострокової підтримки та відбудови України, яку Федеральна рада Швейцарії вважає питанням стратегічного значення для безпеки всієї Європи. Згідно з програмою на відбудову України протягом 2025-2036 рр. планується виділити 5 млрд швейцарських франків. Головною метою першої фази програми на 2025-2028 рр. є підтримка України як демократичної і незалежної держави під час її

відбудови, проведення необхідних реформ та забезпечення сталого розвитку. На першу фазу (2025-2028 рр.) передбачено 1,5 млрд швейцарських франків.

На сайті посольства Швейцарської Конфедерації в Україні зазначено, що «програма підтримки України на 2025-2028 роки зосереджена на трьох сферах:

1. Економічне відновлення: економіка України зазнала серйозного спаду внаслідок війни. Федеральний уряд працює з українськими малими та середніми підприємствами, щоб допомогти їм закріпитися на світовому ринку. Окрім підтримки та розвитку приватного сектору, зокрема сільського господарства, у центрі уваги – відбудова міської та відновлення пошкодженої або зруйнованої війною інфраструктури, особливо у прифронтових регіонах;

2. Публічні послуги: надійна система охорони здоров'я, освіта та соціальні послуги, а також функціонуюче енергопостачання, громадський транспорт і водопостачання можуть стати основою, на якій українці зможуть будувати своє майбутнє, включно з тими, хто розглядає можливість повернення на батьківщину. Метою є підтримка української влади у наданні якісних державних послуг без дискримінації та корупції. Швейцарія також заохочує місцеву та регіональну владу брати участь у процесі реконструкції;

3. Захист цивільного населення та мир: там, де йде війна, захист і безпека залишаються головними потребами. Уряд Швейцарії зосереджується на наданні екстреної допомоги та підтримує гуманітарне розмінування, пошук та ідентифікацію зниклих безвісти осіб, а також документування та судове переслідування порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини. З'ясування долі зниклих безвісти військових і цивільних є важливим як для травмованого війною населення, так і для встановлення сталого миру» [64].

Основний фокус програми зосереджений на економічному відновленні, публічних послугах, гуманітарній допомозі та розбудові миру. Втім, сфера культури також є частиною документу. Культурні ініціативи розглядаються як

частина підтримки України. Визначено, що культура є самостійним стратегічним пріоритетом програми. Зазначено, що «триває розробка комунікаційних заходів щодо діяльності Швейцарії в Україні. Посольство в Києві створило платформу сторітелінгу *SwitzerlandPlusUkraine*. Її мета – передати цілісну картину підтримки з боку Швейцарії через висвітлення різних форм співробітництва, від гуманітарної допомоги, реформ і залучення приватного сектору до дипломатичних, політичних і культурних ініціатив Швейцарії. Місцеві партнери є ключовими мультиплікаторами швейцарської комунікації. Посольство забезпечить навчання для цих партнерів, щоб провадити ефективну комунікацію також через їхні канали. Варто демонструвати конкретні великі проєкти, зокрема якщо в них чітко представлені особливий зв'язок зі Швейцарією та відповідні партнерства. Приклади: швейцарські трамваї у Вінниці та Львові, які були надані транспортними компаніями Цюріха, Берна та Базеля, а також *Diia Digital Summit*, що відбувся в Цюріху влітку 2024 року під керівництвом віцепрем'єр-міністра України» [44, с. 17].

У контексті міжкультурного співробітництва України та Швейцарії, слід відзначити «проєкт *Ukraine's Cohesion & Regional Development Project (UCORD)* – Згуртованість та регіональний розвиток України, що надає комплексну підтримку агенціям регіонального розвитку (АРР) та реформі регіонального розвитку. Проєкт покликаний зміцнити спроможність АРР у координуванні відновлення та розвитку регіонів, визначенні пріоритетів і створенні партнерств для реалізації проєктів у сферах підтримки малого й середнього бізнесу, кластеризації, водопостачання, водовідведення, управління відходами, культури та креативних індустрій» [18].

Головними напрямками діяльності «проєкту *UCORD* є:

– *Кластери Відродження* – грантова програма, спрямована на підтримку культурних ініціатив для стимулювання регіонального розвитку, проектних партнерств у шести пілотних областях: Вінницькій, Волинській, Одеській, Сумській, Тернопільській та Хмельницькій; мета – створення культурних та культурно-туристичних кластерів, що демонструватимуть внесок культури у регіональний розвиток;

– *Теплиця ідей* – програма спрямована на розвиток та підтримку екосистеми культурної та креативної економіки у шести пілотних областях України; програма прагне підсилити головних гравців креативної економіки на регіональному рівні: креативні хаби як центри розвитку креативної економіки, локальної співпраці, підтримки та інновацій; креативні підприємці із всіх секторів культурних та креативних індустрій, які створюють та прагнуть монетизувати продукти та послуги, в основі яких закладена творчість; агенції регіонального розвитку, як ключових гравців у взаємодії з владою та формуванні стратегічних підходів щодо розвитку креативної економіки на рівні області;

– *Культурні форуми* – платформи для діалогу та мережування учасників сфери культури і креативних індустрій; метою форумів є створення платформи для діалогу щодо викликів, можливостей та інструментів збільшення внеску культури і креативних індустрій у регіональний розвиток і соціальну» [16, с. 111].

Культурні проєкти та заходи у Швейцарії реалізуються під патронатом посольства України в Швейцарській Конфедерації. На сайті посольства зазначається, що «у Швейцарії регулярно проводяться культурно-мистецькі акції за участю українських діячів культури, зокрема, концертні турне відомих мистецьких колективів, художні та фотовиставки українських митців, виступи українських музикантів на престижних міжнародних конкурсах. Представники

українського кінематографу беруть участь у різноманітних швейцарських кінофестивалях. Українські літератори проводять творчі вечори для місцевої публіки, а діячі образотворчого мистецтва – виставки своїх творів. Українська тема все частіше звучить в культурному середовищі Швейцарії» [32].

У процесі дослідження було з'ясовано, що «важливий внесок у міжкультурне співробітництво України і Швейцарії здійснюють неурядові організації. Численні заходи, організовані представниками української діаспори та місцевими волонтерами відбуваються в багатьох кантонах Швейцарії. Найпопулярнішими серед них є майстеркласи з українського народного мистецтва та кулінарні вечори, які проводяться з метою популяризації українських традицій, об'єднання громади та збору допомоги» [16, с. 110].

Під час проведеного дослідження, було з'ясовано, що «основними напрямками україно-швейцарського міжкультурного співробітництва в межах Швейцарської Конфедерації є співпраця у сфері:

- музики та сценічного мистецтва – організація благодійних концертів за участі відомих українських колективів і виконавців з метою збору коштів на підтримку України (виступи Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського, піаніста Олексій Ботвінов, гуртів «Друга Ріка» та «ДахаБраха», виконавця Святослава Вакарчука);

- образотворчого мистецтва – проведення виставок українських митців та художників (Виставка українського сучасного мистецтва в галереї Art Space в Лозані (2023), Міжкультурна виставка українських митців «Мистецтво як голос свободи» в Цюриху (2025), Художня виставка наїву «Мир» в Саксельні, кантон Обвальден (2025));

- літератури – проведення творчих вечорів українських письменників на швейцарських майданчиках, поповнення бібліотек україномовною літературою

(заходи Українського інституту книги, проєкт Олени Зеленської «Українська книжкова полицка»);

– кіно – представлення українських фільмів на фестивалях та кінозаходах (участь стрічки Крістіни Тинькевич «Як там Катя?» (2022) та перемога фільму Марини Вроди «Степове» (2023) на Міжнародному кінофестивалі у Локарно (2022), показ фільму Аліси Коваленко «Ми не згаснемо» та стрічки Івана Остроховського та Павола Пекарчика «Фотофобія» на Міжнародному фестивалі документального кіно у Женеві (2024))» [16, с. 110].

Стратегічно важливим для сучасної культурної дипломатії є проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній карті Європи» [65], оскільки дозволяє переосмислити роль України в загальноєвропейському контексті через призму однієї з найвпливовіших постатей вітчизняної інтелектуальної історії. Науковці зазначають, що про женецькі роки М. Драгоманова відомо порівняно мало. Саме тому, «проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній карті Європи» має на меті заповнити цю прогалину. Драгоманов написав кілька текстів про історію Швейцарії, її конституцію, кантональну автономію, швейцарську політичну культуру та стосунки між місцевими громадами та швейцарською федеральною державою. Недавні дослідження показали, що дискусії про Швейцарію також є важливою та постійною темою в його багатому листуванні, що свідчить про те, що дискусія про швейцарський федералізм як можливу модель майбутньої української державності була більш поширеною в українських реформаторських колах, ніж вважалося досі. Зосереджуючись на роботі Драгоманова зі швейцарською та європейською історією та політикою, проєкт має на меті не лише зробити внесок у багату наукову базу про Драгоманова, але й відкрити нові перспективи для вивчення українських

політичних та соціальних дебатів кінця XIX – початку XX століття, розмістивши Драгоманова та його творчість у ширшому європейському контексті» [43].

Проект «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній карті Європи» розглядає Швейцарію як стратегічний центр українського вільного слова та політичного спротиву, аналізує вплив швейцарських демократичних інституцій, федералізму та місцевого самоврядування на формування української суспільної думки. Важливою частиною проекту є створення «інтелектуальної карти», яка фіксує географічні та смислові зв'язки М. Драгоманова з європейськими мислителями. У підсумку це дозволяє презентувати Україну як органічну складову європейського культурного простору.

Отже, «україно-швейцарське міжкультурне співробітництво має традиції та розвивається відповідно до запитів та потреб обох сторін. Українська складова співробітництва орієнтована переважно на промоцію національної культури в умовах російсько-української війни, залучення культури як інструменту соціальної згуртованості та діалогу, що включає проведення в Швейцарії численних культурних заходів (виставки, концерти, літературні вечори, поповнення бібліотек літературою), спрямованих на інформування швейцарського суспільства про Україну, збір коштів та надання психологічної підтримки українцям в Швейцарії. Важливим напрямом міжкультурного співробітництва є участь українських культурних інституцій та креативних індустрій у міжнародних проєктах, які спрямовані на відбудову українського культурного сектору. Швейцарська складова міжкультурного співробітництва з Україною здійснюється переважним чином через діяльність державних організацій, які здійснюють фінансову та менторську підтримку українського культурного сектору. Головними напрямками є сприяння розвитку креативної

економіки, організація культурних кластерів, мережування дієвців культури та креативних індустрій, захист культурної спадщини, допомога українським митцям. Окрім цього, швейцарські інституції та громади, виступаючи як приймаюча сторона, сприяють інтеграції українців, що шукають прихистку, через мистецькі та освітні проєкти, створюють умови для розвитку української культури» [16, с. 112].

Висновок до другого розділу

Розглянуто Швейцарську Конфедерацію як унікальну соціокультурну модель, яка базується на принципах федералізму, прямої демократії та сталого нейтралітету. Історичний аналіз доводить, що культурні зв'язки між Україною і Швейцарією розпочалися в XVI ст. з освітніх контактів і еволюціонували до професійної міграції швейцарських фахівців на українські землі. У XIX ст. Швейцарія стала інтелектуальним центром української політичної еміграції, де М. Драгоманов популяризував ідеї демократії та федералізму.

Сучасний етап співпраці, особливо після 2022 р., набув стратегічного значення, змістивши фокус на гуманітарну допомогу, підтримку реформ та відбудову України. Швейцарська сторона ініціювала «Програму співробітництва на 2025-2036 роки» із бюджетом у 5 млрд франків, яка спрямована на економічне відновлення, розвиток публічних послуг та захист цивільного населення. Складовою співпраці є культурна дипломатія та проєкти регіонального розвитку, такі як *UCORD*, які сприяють соціальній згуртованості, підтримці креативних індустрій та інтеграції українських біженців у швейцарське суспільство через спільні мистецькі та освітні ініціативи.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА УКРАЇНО-ШВЕЙЦАРСЬКОГО МІЖКУЛЬТУРНОГО ПРОЄКТУ

3.1. Мова як інструмент подолання міжкультурних бар'єрів

Мова у контексті культурної дипломатії та інтелектуальної взаємодії виступає засобом передачі інформації та інструментом конструювання спільних смислів. В умовах глобальних викликів мова стає ключовим механізмом подолання бар'єрів, які виникають через різницю у менталітеті, традиціях та історичному досвіді. Л. Осадча зауважує, що «окрім того, що мова встановлює зв'язки між фізичним світом і людською свідомістю, вона є ще й інтерсуб'єктивним феноменом, тобто синхронізує численні свідомості в акті порозуміння. Кожен представник спільноти, який засвоює мовний вокабуляр, отримує доступ до тих самих пізнавальних інструментів, запам'ятовує назви предметів водночас зі способом ставитися до них – як до хороших чи поганих, бажаних чи небезпечних. Отже, носії однієї мови долучаються не лише до спільного семантичного поля, але й до колективної пам'яті, історії, етичного кодексу. Вони поділяють спільний світогляд, заснований на спільності мови, тобто мовну картину світу» [40, с. 204].

Глибинні зв'язки між ментальністю народу та мовними структурами досліджує мовна лінгвістика, або лінгвокультурологія – міждисциплінарна галузь знань, яка вивчає взаємозв'язок мови і культури, досліджує як культурні цінності, традиції, менталітет та історичний досвід народу втілюються в мовних одиницях і граматичних структурах. Через вивчення мовних форм і засобів мовлення, культурна лінгвістика допомагає зрозуміти як певна спільнота сприймає реальність, ідентифікує себе та вибудовує комунікації з іншими мовними спільнотами.

Починаючи з 2000-х рр. у германістиці спостерігається посилена орієнтація на культурний аналіз у лінгвістиці. Провідну роль у становленні цього напрямку в Швейцарії відіграв Цюрихський університет, науковці якого розглядають культурну лінгвістику як особливий спосіб мислення. Основою такого припущення є твердження про те, що будь-яка мовна діяльність нерозривно пов'язана з культурою. *N. Bubenhofer, D. Knuchel* та *L. Schüller* виокремлюють «чотири складові культурної лінгвістики: взаємозумовленість мови та культури (суспільство і культура існують взаємопов'язано, культура – це «мережа знань», яку створюють люди); діалогічність мови (мова є засобом соціалізації, виступаючи водночас продуктом і умовою людської соціальності); мова як практика (лінгвістичний аналіз має враховувати не лише знаки, але і тілесність, матеріальність та медіальність, наприклад жести, простір, меблі, оскільки мовна дія є частиною загальної соціальної практики); перспективи мови (мова конструє реальність, вибір конкретних слів чи граматичних форм демонструє специфічний погляд на світ)» [68].

У процесі спілкування між представниками різних культур виникають когнітивні і семантичні бар'єри. Подолання подібних непорозумінь можливе за умови наявності мовної компетентності. О. Чорноус зауважує, що «мовна компетентність поєднує як рівень обізнаності конкретного суб'єкта чи суб'єктів з ідеальною знаковою системою мови, так і практичне володіння нею – усвідомлення мовних норм та здатність адекватно застосовувати їх у комунікативній діяльності. Формування мовної компетентності передбачає застосування комплексного підходу. Успіх цього процесу істотно залежить від того, наскільки мовці усвідомлюють, що мова є не просто системою правил, а інструментом спілкування» [61, с. 105].

Важливою складовою подолання мовних бар'єрів є володіння іноземними мовами. Вивчення мови іншого народу перетворює її на інструмент емпатійної

комунікації, при якій знання ідіом, метафор та етикетних норм демонструють повагу до іншої ідентичності, знижують психологічну напругу, перетворюють представників нерідної культури на зрозумілих суб'єктів спілкування. У процесі міжкультурної комунікації такий підхід забезпечує точність передачі інформації, запобігає смисловим втратам, які виникають при поверхневому перекладі без урахування контекстуальних відтінків.

Перекладацька діяльність сприяє міжкультурному порозумінню. Перекладач передає смислові відтінки, робить «чуже» зрозумілим без втрати автентичності, що попереджає конфлікти. Переклад дозволяє народам популяризувати власну культуру та обмінюватися досвідом, створюючи єдиний світовий культурний простір. Л. Савицька, К. Ковальова та І. Безугла констатують, що «мовні і культурні компетенції є невід'ємною частиною перекладацької діяльності. Перекладачі повинні мати глибокі знання мови оригіналу й мови перекладу, а також розуміти культурні особливості. Це дає змогу їм знайти найкращі перекладацькі рішення і забезпечити ефективну міжкультурну комунікацію. У цьому аспекті переклад відображає не лише культуру мови оригіналу, а й культуру мови перекладу та її ставлення до інших культур» [49, с. 289].

Мова дозволяє формувати привабливий образ країни на світовій арені через цінності, культурні надбання та ідеологічні орієнтири. *Д. Нун* зазначає, що мова є фундаментальним ресурсом «м'якої сили». Через популяризацію мови, держави поширюють цінності та формують переконливий глобальний наратив. Науковець констатує, що англійська стала мовою міжнародного спілкування і це надало США стратегічну перевагу. Китай активно використовує популяризацію своєї мови як стратегічний інструмент для покращення іміджу країни за кордоном через Інститут Конфуція. Вивчення мови через освітні обміни та особисті контакти є набагато ефективнішим інструментом впливу,

ніж офіційне державне мовлення, оскільки такі програми сприяють двосторонній комунікації, зміцнюють довіру та створюють глибокі людські зв'язки [75, с. 31].

R. Pratama виділяє три ключові функції, які виконує мова як інструмент «м'якої сили»: забезпечує культурне взаєморозуміння, допомагаючи іноземним спільнотам глибше осягнути ідеї та філософію іншої країни; виступає стратегічним містком для комунікації між людьми з різним етичним фоном, що дозволяє ефективно запобігати непорозумінням; відіграє критичну роль у публічній дипломатії, слугуючи надійним засобом для встановлення та зміцнення взаємовигідних відносин між державами. Ці функції дозволяють мові трансформувати культурні цінності у вагомий інструмент впливу і сприяти міжнародній співпраці, посилювати ефект присутності країни на міжнародній арені [80, с. 80].

Можна стверджувати, що «нині сформувався окремий напрям дипломатії – лінгводипломатія, яка є інструментом «м'якої сили» і полягає у використанні мови як стратегічного ресурсу, охоплює заходи з популяризації державної мови за кордоном, підтримку мовного різноманіття та використання лінгвістичних засобів для запобігання конфліктам і налагодження міждержавного діалогу. В сучасних міжнародних відносинах лінгводипломатія є невід'ємною частиною культурної дипломатії. Мова є не просто засобом комунікації, але і фундаментом національної ідентичності та складовою трансляції цінностей країни у глобальному просторі. Міжнародні культурні інституції, такі як Британська Рада, Гете-Інститут, Інститут Сервантеса, Французький Інститут, Інститут Конфуція, Український інститут тощо, створюють простір для неформальної дипломатії. Працюючи безпосередньо з громадянським суспільством – студентами, митцями, науковцями – ці установи формують довгострокову довіру і симпатію до своєї країни через мовні курси, освітні

гранти та мистецькі проекти. Це створює умови для передачі цінностей та способу життя у привабливій формі, перетворює іноземну аудиторію на союзників, які поділяють схожі культурні коди та наративи. Ефективність таких інституцій також полягає у здатності деполітизувати міжнародні відносини, залагоджувати гострі кути офіційної міждержавної політики. Завдяки мові будуються стійкі інтелектуальні мережі, які забезпечують країні міжнародну підтримку» [15, с. 260].

Досліджуючи діяльність міжнародних культурних інституцій різних країн А. Загородня, Ю. Коваленко та М. Гуляйко зазначають, що «основні форми культурної дипломатії охоплюють як традиційні методи – культурні обміни, виставки, концерти та мистецькі проекти, так і сучасні – цифрові платформи, медіа-проекти, міжнародні фестивалі та освітні програми. Такий комплексний підхід забезпечує гнучкість інструментів культурного впливу та їх адаптацію до політичних, економічних та соціальних умов різних держав. Проведений дослідниками порівняльний аналіз культурної дипломатії Франції, Великої Британії, Китаю та України показав, що кожна країна використовує специфічні стратегії залежно від своїх історичних та політичних особливостей. Франція і Велика Британія роблять акцент на мовній та освітній присутності, Китай – на демонстрації культурної унікальності для формування стратегічного партнерства, а Україна – на швидкій мобілізації культурних ресурсів у кризових умовах для міжнародної підтримки та солідарності» [14].

Отже, мова є універсальним ресурсом подолання міжкультурних бар'єрів, який перетворює конфлікти у конструктивний діалог. Мова функціонує як інструмент «м'якої сили», який дозволяє вибудувати спільні орієнтири та забезпечити обмін культурними цінностями між різними національними спільнотами. Завдяки перекладацькій практиці та культурній лінгвістиці культурне різноманіття стає джерелом взаємозбагачення та стабільної співпраці.

3.2. Обґрунтування проєкту *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення

У сучасному глобальному світі вивчення іноземних мов є фундаментальним інструментом для розширення пізнавальних здібностей людини, професійної мобільності та соціокультурної адаптації. Володіння мовами інших народів відкриває доступ до їх культурних здобутків, наукових досягнень та передових технологій. Знання мов трансформує мислення, розвиває гнучкість, сприяє емпатії. У контексті глобалізації мовна компетентність з додаткової переваги перетворюється на базову потребу, яка дозволяє особистості виходити за межі локального контексту, ефективно взаємодіяти у полікультурному середовищі та бути конкурентоспроможним суб'єктом на світовому ринку праці.

З початком повномасштабного вторгнення мільйони українців були змушені мігрувати за кордон. У такій ситуації знання мов стало головним чинником безпеки, соціалізації та подолання кризового досвіду. Швидка інтеграція у приймаючі суспільства була неможливою без подолання мовного бар'єру, адже саме мова забезпечує доступ до правового захисту, якісних медичних послуг, працевлаштування за фахом та повноцінної освіти. Разом з тим, вивчення мови країни-перебування стало проявом поваги до культури і інструментом запобігання соціальної ізоляції, засобом руйнування стереотипів. Знання мов надало українцям можливість адаптуватися до нових умов і стати активними учасниками місцевих громад.

У площині міжкультурного співробітництва знання іноземних мов набуває стратегічного значення для України, виступаючи інструментом публічної і культурної дипломатії. Мовна спроможність громадян, науковців, митців та менеджерів культури дозволяє особисто, без посередників, доносити світові правду про українську історію, цінності та реалії війни. Ефективна

комунікація іноземними мовами забезпечує інтеграцію українських інституцій у європейські науково-освітні мережі, сприяє залученню гуманітарної та фінансової допомоги для відбудови країни, створює основу для міждержавного партнерства.

Швейцарська Конфедерація почала приймати біженців з України з початком повномасштабного російського вторгнення, відкривши кордони для в'їзду без віз і біометричних паспортів з 24 лютого 2022 року. Офіційно правовий механізм колективного захисту було запущено 11 березня 2022 року. Федеральна рада Швейцарії ухвалила політичне рішення про надання українцям особливого статусу тимчасового захисту, який почав офіційно діяти 12 березня 2022 року. Цей крок став єдиним випадком в історії країни, коли було активовано даний міграційний інструмент, який передбачає швидке надання притулку без проходження тривалої індивідуальної процедури [19]. Згідно з даними Федерального статистичного управління Швейцарії станом на 2024 р. у країні проживало 66 988 осіб, що виїхали з України внаслідок російсько-української війни [85].

Інтеграція українців у швейцарське суспільство відбувалася через складний процес адаптації, який поєднував активне вивчення мов конфедерації, поступовий вихід на локальний ринок праці та залучення до життя місцевих громад. Попри виклики пов'язані із визнанням дипломів та бюрократичними процедурами, українські громадяни продемонстрували високий рівень соціокультурної мобільності: діти швидко інтегрувалися у шкільну систему Швейцарії, дорослі почали активно відвідувати мовні та професійні курси, адаптуючи свій професійний потенціал до жорстких вимог швейцарського ринку праці. Необхідно зазначити, що інтеграція має характер двостороннього руху, де швейцарська повага до правил та консенсусу стикається з прагненням українців до фінансової самостійності. Водночас, українські культурні проєкти,

що на місцевому рівні реалізуються у різних громадах Швейцарії, допомагають українцям зберегти національну ідентичність і ставати органічною частиною мультикультурної країни.

Унікальним простором міжкультурної взаємодії стало міжособистісне спілкування між українцями та швейцарцями. Дві різні культури взаємодоповнюють одна одну. Розуміння відмінностей у менталітеті, вербальних і невербальних кодах допомагає будувати ефективну комунікацію та уникати непорозумінь.

У міжособистісному спілкуванні швейцарці зазвичай демонструють стриманість, пунктуальність та глибоку повагу до приватності, надаючи перевагу формальному та ввічливому стилю взаємодії. *C. Uehlinger* та *S. Kamhuber* констатують, що швейцарське суспільство є надзвичайно різноманітним. Воно об'єднане у чотири мовні регіони, де локальні діалекти слугують ключовими маркерами ідентичності. Основними культурними домінантами є індивідуалізм, висока цінність автономії та егалітаризм, який виражається у низькій дистанції влади та очікуванні від керівників скромності. Швейцарцям притаманна раціональність, чітке розмежування професійного та приватного життя, а також приналежність до культури з високим рівнем дотримання соціальних норм та екстремальною пунктуальністю, що вважається ознакою професіоналізму. В процесі комунікації вони надають перевагу прямолінійності, проте в ситуаціях конфлікту часто вдаються до непрямих висловлювань, щоб зберегти орієнтацію на консенсус [86].

У свою чергу, українці у процесі міжособистісного спілкування зазвичай демонструють щирість, емоційну відкритість та орієнтацію на встановлення довірливих стосунків, надаючи перевагу теплому персоналізованому стилю взаємодії. Українське суспільство є соціокультурно багатогранним, що обумовлено регіональною специфікою, історичним досвідом, мовною

ідентичністю та складним процесом формування української політичної нації. Основними культурними домінантами для українців є висока цінність індивідуальної свободи, прагнення до справедливості, неприйняття жорсткої ієрархії, очікування від лідерів доступності та підзвітності суспільству. Українцям притаманне поєднання раціонального прагматизму та глибокої чуттєвості, схильність до розмивання меж між професійним та приватним життя через формування неформальних зв'язків на робочому місці. Українська культура – це культура з високим рівнем адаптивності та солідарності в кризових умовах. У процесі комунікації українці надають перевагу відвертості, проте в ситуаціях конфлікту можуть коливатися від гострої прямолінійності у відстоюванні власних меж до дипломатичного пошуку компромісів заради збереження гармонії всередині спільноти.

Отже, порівнявши аспекти міжособистісного спілкування (див. Табл. 3.1.) можна зробити висновок, що існують спільні і відмінні риси між представниками обох країн. До спільних аспектів можна віднести: суспільну різноманітність, цінність індивідуалізму та свободи, егалітаризм та ставлення до влади, пошук гармонії у конфліктах. До відмінностей належать такі риси як: стиль спілкування, межа між роботою та особистим життям, ставлення до норм та пунктуальності, раціональність швейцарців та чуттєвість українців, реакція на конфліктні ситуації. Втім, попри відмінності у комунікаційних стилях обидва суспільства об'єднують спільні цінності індивідуальної свободи і неприйняття жорсткої ієрархії влади.

**Таблиця 3.1. Особливості міжособистісного спілкування
швейцарців і українців**

Аспект Порівняння	Швейцарці	Українці
<i>Стиль спілкування</i>	Стриманий, формальний, ввічливий; великого значення надають приватності.	Щирий, емоційно відкритий, персоналізований; орієнтація на довіру.
<i>Культурні домінанти</i>	Індивідуалізм, автономія, егалітаризм.	Індивідуальна свобода, справедливість, неприйняття жорсткої ієрархії.
<i>Структура суспільства</i>	Різноманітне, поділене на чотири мовні регіони з різними локальними діалектами.	Соціокультурно багатогранне (регіональна специфіка, мовна ідентичність).
<i>Ставлення до влади</i>	Низька дистанція влади; від керівників очікують скромності.	Очікування від лідерів доступності, підзвітності та справедливості.
<i>Робота та особисте життя</i>	Чітке розмежування професійної та приватної сфери.	Схильність до розмивання меж; орієнтація на неформальні зв'язки на роботі.
<i>Психологічний склад</i>	Переважає раціональність.	Поєднання раціонального прагматизму та глибокої чуттєвості.
<i>Норми та дисципліна</i>	Екстремальна дисципліна; високий рівень дотримання соціальних норм.	Високий рівень адаптивності та солідарності, особливо в кризових умовах.
<i>Конфліктність</i>	Надають перевагу прямолінійності, але в конфліктних ситуаціях стають непрямими заради консенсусу.	Відверті; у конфліктах вагаються від гострої прямолінійності до дипломатичного пошуку компромісів.

Джерело: розроблено авторкою на основі [31; 57; 59; 86].

Заходи пов'язані з розвитком мовних компетентностей українців в Швейцарії є критично важливими для корегування ефективної державної політики інтеграції, оскільки мова є головним чинником успішної адаптації. Проекти, що спрямовані на вивчення мов та вдосконалення мовних навичок українців у Швейцарії є цінними для розвитку міжкультурної комунікації, оскільки фіксують досвід масової інтеграції української спільноти у специфічний мультилінгвістичний простір Швейцарської Конфедерації. Окрім

цього, це допомагає виявити психосоціальні бар'єри в процесі спілкування та побудувати взаєморозуміння між громадянами України та приймаючим суспільством Швейцарії. Саме тому, міжкультурний україно-швейцарський проєкт *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / *Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення* є актуальним як з теоретичного боку так і в частині практичної реалізації.

3.3. Етапи реалізації проєкту *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення

Обхідний шлях – це шлях, який не веде до цілі напряду, тому є довшим. У комунікації часто використовують мовні форми, які є довшими і непрямыми для того, щоб поглибити аргументи, продемонструвати ввічливість або посилити емоції. До таких мовних засобів належать фразеологізми, які уникають прямого мовного шляху – чіткого та сухого висловлення.

Мета проєкту – дослідження фразеологізмів як особливого мовного явища, що дозволяє емоційно виражати думки, уникаючи пряmolінійності.

Візія проєкту – створення умов для сприйняття мови як стратегічного інструменту культурної дипломатії та інструменту подолання міжкультурних бар'єрів.

У процесі реалізації проєкту, вирішення поставлених завдань було розділено на такі *етапи*:

1. *Теоретичне дослідження*: проаналізувати визначення та ключові ознаки фразеологізмів, дослідити їх етимологію та семантику.
2. *Мовно-культурне порівняння*: вивчити відмінності та спільні риси фразеологізмів в українській та німецькій мовах, враховуючи культурний та історичний контекст.

3. *Аналіз практичного вживання*: емпіричним шляхом (опитування) встановити, наскільки часто фразеологізми використовуються у повсякденному мовленні носіями української та німецької мови.

4. *Практичне значення*: розробити навчальну гру *Phrasemory*, яка допоможе людям, що вивчають мову, покращити навички розуміння та запам'ятовування фразеологічних еквівалентів українською та німецькою мовами.

5. *Підведення підсумків проєкту*.

1. Теоретичне дослідження.

Головна складність при роботі з фразеологізмами полягає у відмінності термінологічного апарату в межах окремих галузей дослідження. У лінгвістиці науковці використовують різні терміни для опису стійких словосполучень. Згідно із «Цифровим словником німецької мови» (DWDS), фразеологізм – це стійке поєднання декількох слів у єдине ціле, загальне значення якого безпосередньо не впливає зі значень окремих елементів [81]. Для ідентифікації фразеологізмів у тексті та їх розмежування з іншими мовними одиницями виділяють дві найважливіші ознаки: полілексикальність та стабільність. Полілексикальність – це властивість виразу складатися з декількох слів. Стабільність (або стійкість) позначає здатність фразеологізмів виступати як комбінація пов'язаних слів. Стійкість фразеологічних одиниць вказує на їх постійність на різних рівнях мовної структури, це означає, що фразеологізми не змінюються у своєму синтаксисі (будові речення) та значенні. Полілексикальність і стабільність розглядаються як обов'язкові властивості фразеологізмів [82].

Процес утворення нових мовних структур у лінгвістиці позначається поняттям «деривація». Дериваційна база – це мовний вихідний матеріал, з якого розвинулися лексеми, тобто початкові слова і словосполучення з яких виникли

фразеологізми. В усіх мовах зустрічаються фразеологізми, значення яких стають зрозумілим лише завдяки історичному аналізу [84]. Наука семантика займається аналізом значення та змісту слів, речень і текстів, а також фразеологізмів.

Фразеологізми широко вживані у багатьох мовах світу і зустрічаються в українській та німецькій мовах (див. Табл. 3.2.).

Таблиця 3.2. Фразеологізми німецькою та українською мовами з подібним значенням

Німецька мова	Українська мова
Jemandem einen Korb geben [<i>Дати комусь кошик</i>]	Дати гарбуза
Auf der Leitung stehen [<i>Стояти на дроті</i>]	Довго доходити до когось
Im siebten Himmel sein [<i>Бути на сьомому небі</i>]	Бути на сьомому небі
Wie ein Blitz aus heiterem Himmel [<i>Як блискавка з ясного неба</i>]	Як грім серед ясного неба
Schlau wie ein Fuchs [<i>Зарозумілий як лисиця</i>]	Хитрий як лисиця
Sich wie eine Biene abmühen [<i>Мучитися як бджола</i>]	Працьовитий як бджола
Unter Beschuss geraten [<i>Потрапити під обстріл</i>]	Потрапити під вогонь

Джерело: розроблено авторкою.

Велика частина фразеологізмів бере свій початок у давніх традиціях і звичаях. Прикладом такого фразеологізму є *Jemandem einen Korb geben* (укр. Дати комусь кошик), що означає відмовити в чомусь. Імовірно, вираз походить із Середньовіччя і стосується старого звичаю, коли молоді пані піднімали своїх коханих у кошику до вікна вежі, щоб таємно спілкуватися. Якщо залицяльник був небажаним, дівчата спускали кошик без дна. Так виник звичай, а згодом і мовний вираз, який використовується і сьогодні.

З розвитком науки та новітніх технологій постійно виникають нові терміни, які поступово інтегруються в повсякденне мовлення. Фразеологізм *Auf der Leitung stehen* (укр. Стояти на дроті) означає розуміти щось з великими труднощами або не розуміти зовсім. Вираз походить з ранніх часів телефонії, коли з'єднання часто були дуже поганими і люди помилково вважали, що хтось міг стояти на телефонному дроті, таким чином перериваючи виклик. З цього

уявлення виник вираз, який використовується донині, щоб висловити тимчасове нерозуміння, не ставлячи при цьому під сумнів інтелект співрозмовника.

Фразеологізм *Im siebten Himmel sein* (укр. Бути на сьомому небі) завжди використовувався для опису найбільшого щастя та задоволення. Вираз походить з ранньохристиянських апокрифів – текстів, що стосувалися біблійних писань, але не стали частиною канону. У таких писаннях небо було поділене на сім сфер, найвище, сьоме небо, вважалося місцем проживання янголів та Бога. Той, хто був на сьомому небі, міг вважати себе щасливим, оскільки перебував у безпосередній близькості до Господа. Як і багато інших фразеологізмів, цей має релігійне походження.

З давніх часів люди використовували різноманітні мовні звороти, не усвідомлюючи цього, часто проводячи паралелі з природою і довкіллям. Одним з таких фразеологізмів є *Wie ein Blitz aus heiterem Himmel* (укр. Як блискавка з ясного неба), який описує неочікувану або раптову подію. Вирази *Schlau wie ein Fuchs* (укр. Зарозумілий як лисиця) та *Sich wie eine Biene abmühen* (укр. Мучитися як бджола) часто вживаються у повсякденній мові, проєктуючи поведінку тварин на власне життя.

Певна частина фразеологізмів має військове походження, наприклад, *Unter Beschuss geraten* (укр. Потрапити під обстріл), що дослідно означає потрапити під ворожий вогонь, проте в переносному значенні використовується для опису сильної, переважно негативної критики.

Фразеологізми можуть позначати предмети, дії, факти та ситуації і використовуватися в усному мовленні та письмових текстах різноманітних видів та тематики. Як лінгвістичні одиниці вони виконують ряд функцій (див. Табл. 3.3.), які визначаються залежно від контексту і використання у різних комунікаційних ситуаціях.

Таблиця 3.3. Функції фразеологізмів

<i>Когнітивно-Комунікаційна</i>	Фразеологізми підсумовують складний життєвий досвід і знання про світ у готові ментальні образи, значно пришвидшуючи процеси мислення; у процесі спілкування дозволяють мовцям миттєво і емоційно передавати інформацію з мінімальними мовними зусиллями.
<i>Експресивно-емоційна (оціночна)</i>	Фразеологізми дають яскраву оцінку людини чи ситуації, передають почуття: іронію, захоплення, зневагу, осуд.
<i>Номінативна (називна)</i>	Фразеологізми слугують для позначення певних явищ, процесів, станів чи речей, які важко описати одним словом без втрати сенсу, виступаючи самостійними смисловими одиницями.
<i>Кумулятивна (культуротворча)</i>	Фразеологізми зберігають історичну пам'ять, накопичують інформацію про культуру, звичаї, вірування, історичні події, побут попередніх поколінь, є складовою ментальності народу.
<i>Стилістична (текстоутворююча)</i>	Фразеологізми зв'язують текст в єдине ціле, роблять його динамічним та оригінальним; у художній літературі, публіцистиці, розмовному мовленні допомагають автору уникати тавтології і створювати особливий колорит.

Джерело: розроблено авторкою на основі [71; 79; 84].

Попри наявні універсальні ознаки, фразеологізми мають певні культурні і лінгвістичні особливості у різних мовах, обумовлені історичним походженням, релігією, звичаями та традиціями. Тому, у кожній мові вони розвиваються індивідуально і вживаються носіями з різною інтенсивністю.

2. Мовно-культурне порівняння

Переклад фразеологізмів є важким завданням. Форми перекладу фразеологізмів можна поділити на три групи: еквівалентний (повний) переклад, переклад за аналогією (варіативний), дослівний переклад (калькування) [72]. Розглянемо варіанти перекладу фразеологізмів на прикладі української та німецької мов.

Фразеологізми з еквівалентним варіантом перекладу зазвичай легко зрозуміти, оскільки образне відображення в обох мовах збігається. Прикладом є вираз *На лобі написано* (нім. *auf der Stirn geschrieben*). Обидва звороти мають однакове значення і вживаються для опису людини, чий почуття та думки можна

одразу побачити, навіть якщо вона нічого не висловлює. Фразеологізми мають схожу семантичну форму, метафоричне значення та використовуються в однакових контекстах.

Більшість фразеологізмів не мають ідентичного еквівалента, але добре піддаються перекладу. Такі вирази можуть виражати подібні значення через різні образи, використовуючи переклад за аналогією. Прикладом є фразеологізми *Як по маслу* (нім. *wie am Schnürchen* [як на мотузочці]), які вживаються для опису злагодженого безпроблемного процесу.

Деякі фразеологізми мають міцний культурний підтекст і не мають еквівалентів у мові перекладу, тому використовується дослівний переклад. Український вираз *Дурити з жиру* вживається для опису людей, які поведуться неналежним чином, нехтують моральними нормами та є надмірно вимогливими через високий соціальний чи фінансовий статус. Якщо звернутися до історії України, стає зрозумілим, чому жир вважається символом багатства та добробуту. Раніше багато українців часто потерпали від нестачі ресурсів, а ті, хто мали багато статків могли дозволити собі їжу та дуже часто мали неадекватну соціальну поведінку. Німецький фразеологізм *Jemandem den schwarzen Peter zuschieben* [перекласти на когось чорного Петера] означає перекласти на когось невирішену проблему. Вираз походить зі старовинної карткової гри, розповсюдженої у німецькомовних країнах, і немає еквівалента в інших мовах, оскільки є специфічним для певної культури.

3. Аналіз практичного вживання (опитування).

Більшість фразеологізмів мають повні або часткові еквіваленти в мовах перекладу. З метою дослідження вживання фразеологізмів носіями української та німецької мов у рамках проєкту було проведене опитування (див. Дод. А.). Респондентам було запропоновано дати відповіді на питання, які стосуються вживання синонімічних виразів в українській та німецькій мовах у

повсякденному житті. Опитування поширювалося через мережу *Instagram*, *Facebook* та *WhatsApp* серед українців та швейцарців з німецькомовних кантонів, в період 01.10.-31.12. 2025. У опитуванні взяли участь 134 особи, з яких 69 респондентів відповіли на українську частину, 65 – на німецьку. Анкетування охопило всі вікові групи, майже 90 % опитаних зазначили обрану мову як рідну.

У середньому рівень вживання фразеологізмів в українській та німецькій мовах є однаковим. Трохи менше трьох чвертей опитаних зазначили, що знають зазначені в анкеті фразеологізми та вживають їх у повсякденному житті (див. Рис. 3.1.).

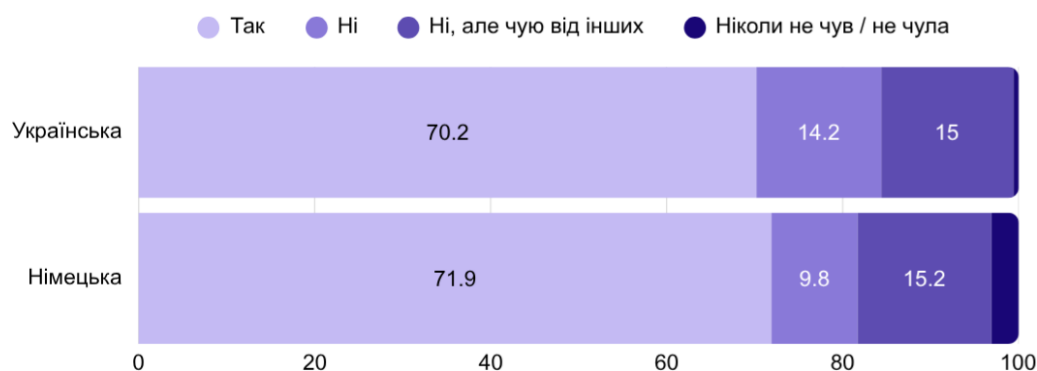

Рисунок 3.1. Частота використання окремих фразеологізмів у повсякденному мовленні носіїв української та німецької мови

Такі результати стали достатньо несподіваними, оскільки в Україні фразеологізми вивчають і перевіряють у школі, тоді як у німецькомовних країнах таким мовним формам у школі приділяють менше уваги. В опитуванні українською мовою менше 1 % респондентів зазначили, що зовсім не знають наведених фразеологізмів, тоді як у німецькій частині анкети така частка трохи вища з 3,1 %. Можна зробити припущення, що це пояснюється тим, що певні німецькі фразеологізми менше використовуються у Швейцарії.

Серед вибраних виразів українською мовою привертає увагу фразеологізм «п'яте колесо у возі». Лише близько третини опитаних зазначили, що використовують вираз у повсякденному мовленні, тоді як 70 % німецькомовних респондентів позначили, що використовують мовний зворот *das fünfte Rad am Wagen sein*, який є повним еквівалентом українського, у повсякденному житті (див. Рис. 3.2.). Обидва фразеологізми використовуються для позначення чогось зайвого і непотрібного.

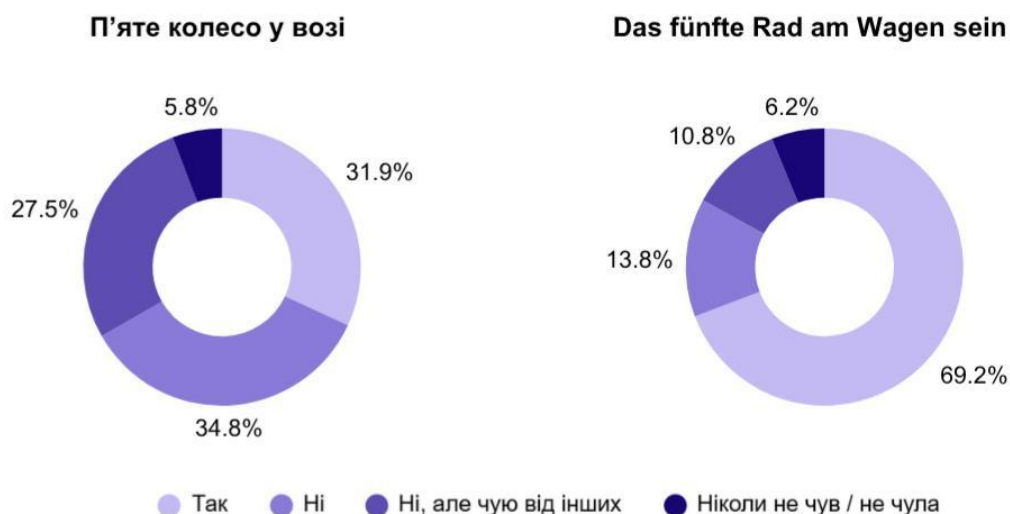

Рисунок 3.2. Використання фразеологізму П'яте колесо у возі / Das fünfte Rad am Wagen sein носіями української та німецької мов

Результати проведеного дослідження вказують на те, що фразеологізми в українській і німецькій мовах загалом однаково відомі. Деякі вирази попри певну еквівалентність, вживаються в обох групах з різною частотою, що може свідчити про культурні та освітні відмінності носіїв мови.

4. Практичне значення (навчальна гра Phrasemory).

Сталі вирази – це захоплива складова мови, яка супроводжує людину у повсякденному житті. Люди вживають фразеологізми, не усвідомлюючи їх культурно-історичні особливості та особливості застосування у різних мовах світу. Саме тому, частиною проєкту стала розробка навчальної гри *Phrasemory*,

яка розрахована на людей, що володіють українською та німецькою мовами, або вивчають їх, і хочуть познайомитися з фразеологізмами, які зустрічаються в обох мовах. Ця гра є актуальною як для українців, які наразі перебувають і Швейцарії, так і для швейцарців, які вивчають українську мову. Для гри було підібрано українські і німецькі вирази з однаковими значеннями (див. Дод. Б.).

Мета гри – сприяти розумінню та вивченню українських та німецьких фразеологізмів в ігровій формі.

Назва гри – *Phrasemory*. Назва обрана за аналогією з грою *Memory*. Замість зображень у розробленій грі пари складають фразеологізми українською та німецькою мовами.

Правила гри – картки розкладаються у два рядка, з одного фразеологізми українською мовою, з іншого – німецькою. Гравці по черзі відкривають по одній картці з кожного ряду, якщо значення фразеологізму українською і німецькою мовою збігається, гравець забирає пару і отримує право додаткового ходу. Якщо значення різні, картки повертають на місця, а хід переходить до іншого гравця. Гра завершується тоді, коли на полі не залишається жодної пари карток. Перемагає той гравець, який зібрав найбільшу кількість пар карток.

Гра була реалізована в середовищі українських студентів, які навчаються в навчальних закладах м. Цюрих (див. Дод. В.).

5. Підведення підсумків проєкту.

Реалізований проєкт продемонстрував важливість фразеологічних одиниць в українській та німецькій мовах. Полілексикальність та стабільність були визначені як ключові ознаки фразеологізмів. Було проаналізовано історичні, культурні та функціональні аспекти фразеологічних одиниць, а також наведено приклади використання виразів у повсякденному мовленні. Дані опитування показали наскільки часто фразеологізми використовуються українцями і швейцарцями.

Робочий процес розпочався з огляду літератури, із зосередженням уваги на ключових характеристиках фразеологізмів, їх етимології, семантиці та функціях. На основі проведеного дослідження було складено список часто вживаних фразеологізмів в українській і німецькій мовах. Для розуміння того які з фразеологізмів є більше вживані в українській, а які в німецькій мові, було проведено онлайн-опитування серед носії обох мов. Зібрані дані були проаналізовані. Результатом дослідження стала розробка навчальної гри *Phrasemory*, яка дозволяє взаємодіяти з фразеологізмами в інтерактивному форматі.

Метою проєкту було визначено лінгвістичне дослідження фразеологізмів як особливого мовного явища, що дозволяє емоційно виражати думки, уникаючи прямолінійності. Проведений теоретичний аналіз дозволив розглянути лінгвістичні особливості та визначити функції фразеологізмів. Мовно-культурне порівняння виявило відмінності у вживанні виразів, проведене опитування підтвердило закономірності частоти вживання фразеологізмів з однаковим значенням носіями української та німецької мов. Розроблена навчальна гра *Phrasemory* підтвердила практичну цінність проєкту. Реалізований проєкт поглибив розуміння складності та культурного багатоманіття фразеологічних одиниць.

Висновок до третього розділу

Визначено, що мова є стратегічним інструментом культурної дипломатії та подолання міжкультурних бар'єрів. В умовах російсько-української війни, коли мільйони українців вимушено покинули свою країну, знання мов є важливою умовою їх адаптації у країнах світу. Розроблений проєкт *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / *Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення* може стати складовою соціокультурної інтеграції, адже знання

фразеологізмів допомагає розшифровувати культурні коди, будувати емпатійну комунікацію та руйнувати стереотипи. Порівняльний аналіз швейцарського і українського менталітетів показав, що попри відмінності у стилях спілкування, обидва суспільства об'єднують спільні цінності індивідуальної свободи та неприйняття жорсткої ієрархії.

Реалізований проєкт поєднує теоретичне дослідження з опитуванням, яке демонструє, що рівень вживання фразеологізмів у повсякденному мовленні українців та швейцарців є майже однаковим – 70-72 %. Підсумком проєкту стала розробка навчальної гри *Phrasemory*, яка в інтерактивному форматі допомагає засвоювати фразеологічні відповідники обома мовами, перетворюючи мовні розбіжності на стратегічний актив для взаєморозуміння та співпраці.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено, що концепція «м'якої сили», запропонована *Joseph Nye*, визначає здатність держави досягати цілей через привабливість власної культури, справедливих політичних цінностей та легітимну зовнішню політику. Незважаючи на наявну критику щодо складності вимірювання ефективності «м'якої сили» та можливості поширення «культурного імперіалізму», вона стає однією з найважливіших складових сучасних міжнародних відносин. Для України «м'яка сила» набула унікального значення в умовах війни, дозволивши конвертувати стійкість нації, цифрову дипломатію та боротьбу за свободу в універсальну цінність, що забезпечує глибоку емпатію та підтримку світової спільноти. Подальший розвиток цього потенціалу потребує застосування стратегії «розумної сили» – ефективного поєднання культурних, освітніх та інформаційних інструментів із залученням недержавних організацій та активної підтримки українців за кордоном.

2. Розглянуто, що культурна дипломатія має стратегічне значення для зовнішньої політики держави, оскільки виступає сферою міжнародного обміну, ресурсом національної безпеки та інструментом суб'єктності держави. У зовнішньополітичному курсі держави культурна дипломатія набуває значення як:

- форма реалізації стратегічних цілей через здобутки культури, створюючи сприятливий емоційний та інтелектуальний фон, необхідний для просування державних інтересів;

- механізм «м'якої сили», який дозволяє державі здобувати прихильність іноземних еліт та громад без прямого політичного тиску, перетворюючи національну ідентичність на геополітичний актив;

- інструмент національної безпеки, особливо в умовах збройних конфліктів, виконуючи роль контрпропаганди, знищуючи ворожі наративи, захищаючи національний культурний простір;

- механізм зміцнення економічного впливу завдяки побудові позитивного образу країни, що впливає на залучення інвестицій та пошук нових партнерів;

- засіб формування міжнародного іміджу, через подолання негативних стереотипів та інформаційних бар'єрів, просуваючи власну систему цінностей через мистецтво, освіту та науку.

Таким чином, культурна дипломатія інтегрована в загальну стратегію держави як невід'ємна частина публічної дипломатії, що дозволяє країні утверджувати місце у системі міжнародних відносин та зміцнювати власний авторитет.

3. Визначено, що управління міжкультурними проєктами базується на складній взаємодії різних ціннісних систем, комунікаційних моделей та культурних кодів. Головним викликом у реалізації таких проєктів є подолання культурного шоку через розвиток культурного інтелекту менеджера та команди. Специфіка менеджменту виявляється у гнучкій адаптації класичних функцій управління: планування має враховувати локальні соціокультурні контексти; організація – балансувати між ієрархічними та горизонтальними моделями влади; мотивація та контроль мають уникати сприйняття нагляду як недовіри та бути максимально індивідуалізованими. У такому середовищі керівник постає як культурний медіатор, який завдяки емоційній зрілості та міжкультурній компетентності перетворює відмінності з фактору ризику на актив для інновацій. У сфері культури і мистецтва управління міжнародними проєктами вимагає збереження автентичності кожного учасника, гнучкого реагування до

національних особливостей членів команди та побудови горизонтальної комунікації, при якій спільні сенси стають запорукою успіху проєкту.

4. Проаналізовано, що міжкультурні зв'язки України та Швейцарії сягають XVI століття і тривалий час мали переважно інтелектуально-освітній характер. Представники української шляхти та козацької старшини здобували освіту в університетах Базеля, Цюриха та Женеви. Швейцарські картографи та видавці відігравали ключову роль у формуванні образу України як «країни козаків» у Європі. З кінця XVIII століття розпочалася активна професійна міграція швейцарських фахівців – інженерів, аграріїв та архітекторів. На межі XIX-XX століть Швейцарія перетворилася на головний центр української політичної думки в еміграції, де Михайло Драгоманов через «Женевський гурток» і видавничу діяльність популяризував ідеї федералізму та демократії, орієнтуючись на швейцарську державну модель. У період визвольних змагань 1917-2021 роках Швейцарська Конфедерація була стратегічним дипломатичним майданчиком для УНР та ЗУНР, а згодом місцем збереження ідентичності через діяльність української діаспори, зокрема Богдана Гаврилишина. Сучасний етап відносин розпочатий визнанням Швейцарією 23 грудня 1991 року незалежності України, базується на технічній та гуманітарній допомозі, підтримці реформ та інвестиційній співпраці, що посилюється після 2014 року.

5. Виокремлено основні напрями україно-швейцарського міжкультурного співробітництва, яке після 2022 року набуло стратегічного значення для зміцнення стійкості української культури. Основою сучасного співробітництва України і Швейцарії є стратегічна «Програма співробітництва з Україною на 2025-2036 роки», яка передбачає підтримку української стійкості та європейської безпеки. Ключовим напрямом співпраці країн є регіональний розвиток через проєкт «Згуртованість та регіональний розвиток України» (UCORD), що передбачає створення культурних «Кластерів відродження»,

підтримку креативного підприємництва у «Теплицях ідей» та проведення культурних форумів. Окремим напрямом співробітництва є реалізація науково-інтелектуальних проєктів. Зокрема, проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній карті Європи», що присвячений дослідженню ролі Михайла Драгоманова в контексті історії україно-швейцарського співробітництва. Важливий сегмент співпраці охоплює культурну дипломатію у Швейцарії. Під патронатом посольства України у Швейцарській Конфедерації проводяться благодійні концерти, художні виставки, літературні вечори, представлення українського кіно на фестивалях. Швейцарська сторона сприяє інтеграції українських біженців на місцевому рівні, створюючи умови для розвитку української культури. Цей напрям забезпечують неурядові організації, які проводять фестивалі, популяризують українську мову та традиції через мистецькі та освітні ініціативи.

6. Визначено, що у системі міжнародної комунікації мова виступає інструментом конструювання спільних смислів та формування мовної картини світу. Завдяки мові долаються когнітивні і семантичні бар'єри, які виникають внаслідок різниці у ментальності, історичному досвіді, звичаях та традиціях. Розвинена мовна компетентність та фахова перекладацька діяльність синхронізують свідомість представників різних культур, що дозволяє розуміти культурні коди одне одного. Знання мовних нюансів (ідіом, метафор, етикету) створює підґрунтя для емпатійної комунікації, демонструє повагу до іншої ідентичності, знижує психологічну напругу та запобігає конфліктам. Мова трансформується у стратегічний ресурс «м'якої сили», що дозволяє державам формувати привабливий міжнародний імідж, транслювати власні цінності, створювати глобальні наративи. Важливою складовою культурної дипломатії є лінгводипломатія, яка використовує мову в процесі налагодження міждержавного діалогу та створення інтелектуальних зв'язків. Популяризація

державної мови через освітні гранти та мовні курси дозволяє вибудувати довгострокову довіру з боку громадянського суспільства і отримати прихильність іноземної аудиторії. Таким чином, у процесі міжнародної комунікації мова є універсальним ресурсом, який перетворює культурне різноманіття на джерело взаємозбагачення та стабільної співпраці.

7. Розроблено міжкультурний проєкт *Phraseologismen als sprachliche Umwege* / *Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення*, спрямований на дослідження фразеологізмів як особливого мовного явища. В процесі підготовки проєкту було проведено теоретичний аналіз ключових ознак фразеологізмів, здійснене порівняння культурних та історичних контекстів їх формування в українській та німецькій мовах. Проєкт поєднує емпіричне дослідження частоти вживання фразеологічних виразів через опитування носіїв обох мов з практичною розробкою гри *Phrasemory*, як сприяє засвоєнню фразеологічних еквівалентів у інтерактивному форматі. У широкому контексті проєкт виступає інструментом лінгводиפלomatії та соціокультурної адаптації, допомагає долати міжкультурні бар'єри та будувати добрі стосунки між представниками української та швейцарської громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Н. М. Культурний інтелект як складова міжкультурної компетентності. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 квітня 2023 р.). С. 7-13. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a00295a6-0b6e-4a06-9cc5-0c4ef02da726/content>
2. Бікір К. Ю. «М'яка сила» як дієвий інструмент формування іміджевої політики України. *Регіональні студії*. 2019. № 19. С. 35-40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.19.6>
3. Бреус А. Ю. Конфедерація як форма державного устрою. *XII наукові читання, присвячені пам'яті академіка В. В. Конєйчикова* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 листопада 2022 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 68-70. URL : <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9745d4b6-7d21-461a-aa05-8e464b9849f6/content#page=69> (дата звернення: 12.04.2026).
4. Верменич Я. Концепції європейського поступу України у візії Михайла Драгоманова. К.: НАН України. Інститут історії України, 2025. 66 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/book16-0019014>
5. Вільд К. Швейцарія – Україна: актуальний погляд на старі зв'язки. *Україна дипломатична*. 2020. № 21. С. 463-473. URL : <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001184324> (дата звернення: 17.04.2026).
6. Гаврилишин П. М. Богдан Гаврилишин і Швейцарія. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Том 34 (73). № 3. С. 140-147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/3.20>
7. Головач Н. М. Збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів: міжнародні практики, проекти та цифрові рішення.

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2025. № 2. С. 30-35.
DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350075>

8. Дацків І. Б., Полич М. І. Україна та Швейцарія: початки дипломатичних відносин у контексті європейської геополітики (1917-1921 рр.). *Проблеми всесвітньої історії.* 2026. № 1 (33). С. 22-35. DOI: <http://doi.org/10.46869/2707-6776-2026-33-2>

9. Дорош Л. Нейтралітет Швейцарії у світлі сучасних безпекових викликів: реалістичний, неоліберальний та конструктивістський підходи. *Політичні науки.* 2022. Вип. 8. № 2. С. 23-27. DOI: <https://doi.org/10.23939/shv2022.02.023>

10. Драгоманов М. Швейцарська республіка. Львів : Друкарня Нар. Ст Маєцького і Спілки, 1899. 32 с. <https://surl.li/wgmwdx> (дата звернення: 17.04.2026).

11. Драч В. Культурна дипломатія в умовах глобального розвитку суспільств. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2024. № 2. С. 33-38. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308270>

12. Дубовик Н., Шило О. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації України. *Молодий вчений.* 2023. № 4 (116). С. 72-76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-14>

13. Дукач Т., Михальчук Р. Швейцарія та російсько-українська війна. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи* :зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 20-21 березня 2023 р.). Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 50-53. URL : <https://surl.li/bwtpod> (дата звернення: 17.04.2026).

14. Загородня А. С., Коваленко Ю. М., Гуляйко М. М. Культурна дипломатія в трансформації світової політичної системи: міждержавні взаємини у контексті глобалізації. *Сучасний науковий журнал.* 2025. № 9 (3). URL :

<https://mosjournal.com/index.php/journal/article/view/125/114> (дата звернення: 20.03.2026).

15. Задорожна Я. Г. Мова як інструмент «м'якої сили». *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог* : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. уч. (м. Київ, 09-10 квітня 2026 р.). К. : НАКККиМ, 2026. С. 259-260. URL : <https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/VR/1/42/1/Tezi%20konf.%2009-10.04.2026.pdf> (дата звернення: 20.05.2026).

16. Задорожна Я. Г. Напрями україно-швейцарського міжкультурного співробітництва. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матер. IX Всеукр. наук. конф. молод. вчен., аспір. та маг. (м. Київ, 06 листопада 2025 р.). К. : НАКККиМ, 2025. С. 110-112. URL : <https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/nauka/vydannia/Tezi%2006%2011%202025-2.pdf> (дата звернення 23.04.2026).

17. Зайцева А. С. Роль Швейцарії як фінансового архітектору інноваційних проєктів України. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Том 2. № 8. С. 336-342. DOI: [http://doi.org/10.60022/2\(8\)-43S](http://doi.org/10.60022/2(8)-43S)

18. Згуртованість та регіональний розвиток України. URL : <https://ucord.in.ua/> (дата звернення: 23.04.2026).

19. Інформація для осіб з України, що потребують захисту : *веб-сайт Schweizerische Eidgenossenschaft*. 11.12.2025. URL : <https://www.sem.admin.ch/sem/de/home/sem/aktuell/ukraine-hilfe.html> (дата звернення: 28.04.2026).

20. Казанцева Л. В., Салата С. А. Комплекс пам'яток Київської університетської астрономічної обсерваторії. *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. 2024. № 33(1). С. 59-74. DOI: <https://doi.org/10.15421/272407>

21. Кваша Т. К., Ковбасюк Ю. В., Мануїлова К. В., Могилевець Ю. О. Швейцарія як соціальна держава: використання позитивного досвіду в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38. С. 109-114. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.38.26>

22. Климчук І., Іжик Н. Політика нейтралітету Швейцарії у ХХІ столітті: проблеми та перспективи. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 2 (68). С. 74-79. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2\(68\)-10](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2(68)-10)

23. Комар В. О. Мистецькі проекти в контексті трансформації культурно-креативних індустрій в Україні першої чверті ХХІ століття: культурологічні аспекти концептуалізації. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. С. 326-336. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.37>

24. Комарніцька О. В. Сутність і різновиди проектів у сфері культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 1. С. 137-143. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302048>

25. Комарніцька О. Проекти у сфері культури як інструмент посилення культурної присутності України у світі:(з досвіду діяльності Українського інституту та Українського культурного фонду). *Питання культурології*. 2024. № 43. С. 125-141. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.43.2024.303040>

26. Копієвська О. Р. Культурний інтелект у мистецько-освітньому просторі: культурологічна рефлексія. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 4. С. 17-23. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351828>

27. Корнійчук Ю. Ю. Культура як «м'яка сила» в концепції зовнішніх відносин Джозефа Ная. *Культурологічний альманах : Культурна дипломатія : стратегія, моделі, напрями*. 2017. Вип. 5. С. 55-58. URL :

<https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c70bec4a-57da-4bd4-b35f-1376dd7098dc/content> (дата звернення: 20.03.2026).

28. Коротков Д. С. Концепція нейтралітету як інструментарій міжнародних відносин: історична ретроспекція та сучасність. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 37. С. 23-31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.37.2>

29. Кривобок К. В., Котельникова Ю. М., Кінас І. О. Міжкультурні особливості в процесі управлінських комунікацій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1-2. С. 18-24. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-1-3>

30. Кубко В. П. Культурна дипломатія в системі стратегічних комунікацій України. *Вісник Львівського університету*. 2022. № 45. С. 125-134. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.15>

31. Кузнєцова Т. В. Тенденції змін у мовному ставленні та комунікативній поведінці українців під час війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. № 36 (2). С. 16-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.1/03>

32. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та URL : <https://switzerland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/369-kulyturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-shvejcarijeju> (дата звернення: 23.04.2026).

33. Кушнарєва М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. № 67. С. 35-53. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.67.035>

34. Малюта О. В. Економічна та гуманітарна співпраця України і Швейцарії наприкінці XVIII – у першій чверті XX ст. *Сторінки історії*. 2021. № 53. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.53.2021.248444>

35. Мартинчук Ю. П., Малежик Д. І. Нейтралітет Швейцарії та російсько-українська війна. *Наука, освіта, суспільство очима молодих* : Матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. здобувач. вищ. осв. і молод. наук. (м. Рівне, 19 травня 2023 р.). Рівне : РВВ РДГУ. 2023. С. 144-146. URL : https://pnmn.rshu.edu.ua/sites/default/files/download/books/zbirka_np_konf_rdgu_05.2023.pdf#page=144 (дата звернення: 17.04.2026).

36. Марченко А. Культурна дипломатія: Поняття та механізми реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-150>

37. Мельничук Л. Ю. Деколонізація українського мистецтва та культурна дипломатія. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2023. № 6. С. 54-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/uad.2023.6.7>

38. Мережко В., Корж Н. Лідерський інтелект: зміст та структура в умовах індустрії 4.0. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 312 (6). Том 2. С. 287-292. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-48](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-48)

39. Опанасенко О. А. Формування іміджу України у зовнішній політиці через призму культурної дипломатії. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 22. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19709825>

40. Осадча Л. В. Мовна картина світу: культурологічний аналіз. *Культурологічний альманах*. 2022. № 4. С. 201-209. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.26>

41. Парчевська В. В., Паніна І. Г. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2020. № 1 (12). С. 74-78. URL : <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8422> (дата звернення: 20.03.2026).

42. Песчаный О. Іван Франко і Швейцарія. *Славістична збірка*. 2015. № 1. С. 354-361. URL : <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000758387> (дата звернення: 17.04.2026).

43. Про проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній карті Європи» URL : <https://drahomanov.history.org.ua/about-the-project/> (дата звернення: 23.04.2026).

44. Програма співробітництва з Україною на 2025-2028роки (фаза 1). Берн : Федеральний департамент закордонних справ Швейцарії (FDFA), 2025. 24 с. URL : <https://www.eda.admin.ch/countries/ukraine/uk/home/spivpracja/strategija.html> (дата звернення: 23.04.2026).

45. Пчілка Олена Товаришки. Новели. К. : Віхола, 2024. 248 с.

46. Роянова І. В., Щербина В. А. Особливості державного устрою Швейцарської конфедерації. *Порівняльно-аналітичне право : електронне наукове видання*. 2020. № 4. С. 845-849. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6e021f8a-fc35-4e62-a63f-13299eac10ba/content#page=845> (дата звернення: 17.04.2026).

47. Рудич С. Ф. Роль і місце опозиції в політичній системі Швейцарії. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 19. С. 82-97. DOI: <http://doi.org/10.46869/2707-6776-2022-19-5>

48. Ряса А. О. М'яка сила в зовнішній і безпековій політиці України *Science and technology: challenges, prospects and innovations* : The 7th International scientific and practical conference (Osaka, Japan, February 26-28, 2025). С. 341-348. URL : <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/02/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-CHALLENGES-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-26-28.02.25.pdf#page=341> (дата звернення: 20.03.2026).

49. Савицька Л. В., Ковальова К. Л., Безугла І. В. Вплив перекладу на міжкультурну комунікацію: аспекти філології та лінгвістики. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8 (14). С. 279-292. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-)

50. Саїд Є. Орієнталізм / пер. з англ. В. Шовкун. К. : Komubook, 2025. 535 с.

51. Сіренко В. Ф. Нейтралітет як форма утвердження безпеки сучасних держав. *Правова держава*. 2024. Вип. 35. С. 95-107. DOI: <https://doi.org/10.33663/0869-2491-2024-35-95-107>

52. Стасевська О. А., Маланчук І. І. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації*. 2021. № 1 (33). С. 89-95. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1\(33\)-13](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1(33)-13)

53. Токарська А. В., Шуляк А. М. «М'яка сила» української діаспори: публічна дипломатія та міжнародна підтримка України : монографія / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-друк, 2025. 261 с. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28997> (дата звернення: 20.03.2026).

54. Тягур Л. М. Культурний шок як виклик і можливість для самоактуалізації особистості. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 5 (45). С. 2187-2204. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-2187-2204](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-2187-2204)

55. Українське Товариство в Швейцарії. URL : <https://swiss-ukrainian.ch/index.php/uk/ukr-about-us/> (дата звернення: 17.04.2026).

56. Фергюсон Н. Цивілізація. Як захід став успішним / пер. з англ. В. М. Кузнецова. К. : Наш формат, 2017. 488 с.

57. Філіна Т. В. Архетипи козацької доби як основа української ментальності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і*

мистецтв. 2026. № 1. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2026.356229>

58. Ціватий В. Г. М'яка сила («soft power») і модель публічної дипломатії Європейського Союзу XXI століття: міжнародно-політичний і регіональний аспекти. *Нотатки сучасної науки : електронний мультидисциплінарний науковий часопис.* 2023. № 9. С. 13-15. URL : https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/nsn_9.pdf#page=14 (дата звернення: 20.03.2026).

59. Чайкіна Н. Ментальні детермінанти розвитку українського національного психотипу. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 19-20 травня 2022 р.). Полтава : ППЕП, 2022. С. 192-195. URL : <https://surl.lu/kgfgyp> (дата звернення: 28.04.2026).

60. Чікарькова М. Культурний шок як етап діалогу культур: міжетнічні аспекти. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку.* 2022. № 40. С. 187-192. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.544>

61. Чорноус О. В. Мовна компетентність у контексті фахової та наукової діяльності: теоретичний огляд. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління.* 2025. № 4. С. 103-109. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-4-13>

62. Чупрій Л., Готра О. Геополітичні та федеративні ідеї Михайла Драгоманова в контексті викликів сьогодення. *Українознавчий альманах.* 2024. № 35. С. 128-134. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.35.16>

63. Шаповал О. А. Комунікативні здібності та лідерські якості в організаційній поведінці операційного менеджера як засіб підвищення ефективності системи управління персоналом. *Інвестиції: практика та досвід.* 2025. № 1. С. 84-88. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.1.84>

64. Швейцарія та Україна. Стратегія. *Посольство Швейцарської Конфедерації в Україні*. 26.08.2025. URL : <https://www.eda.admin.ch/countries/ukraine/uk/home/spivpracja/strategija.html> (дата звернення: 23.04.2026).

65. Швейцарсько-українська наукова співпраця. Проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній мапі Європи». *Головний портал Національної академії наук України*. 28.11.2025. URL : <https://surl.li/xjzwub> (дата звернення: 23.04.2026).

66. Шуляков І. М. Міжкультурна взаємодія та її види. *Культура України*. 2017. № 58. С. 85-93. URL : <https://ku-khsac.in.ua/article/view/126280> (дата звернення: 20.04.2026).

67. Bates Th. Gramsci and the Theory of Hegemony. *Journal of the History of Ideas*. 1975. Vol. 36. № 2. P. 351-366.

68. Bubenhofer N., Knuchel D., Schüller L. Kulturlinguistik in der Schweiz – eine Einführung in dieses Heft. *Germanistik in der Schweiz*. 2022. № 18. P. 3-13. URL : <https://surl.li/bmyafe> (дата звернення: 12.04.2026).

69. Dahinden M. Sicherheitspolitik der Schweiz neu denken, aber wie? : *Online-Publikation Eine Aussenpolitik für die Schweiz im 21. Jahrhundert La politique étrangère Suisse Au défi du XXIème siècle*. April 2024. 17 p. DOI: <https://doi.org/10.5167/uzh-260250>

70. Dossi A. Die internationale Zusammenarbeit der Schweiz im Rüstungsbereich: Stand und Entwicklungsmöglichkeiten. Zürich : Center for Security Studies, 2024. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.3929/ethz-b-000688189>

71. Drumm D. Semantischer Mehrwert und Multifunktionalität von Phraseologismen in der englischsprachigen Anzeigenwerbung. Universität Trier, 2004. 309 p. URL : <https://webdoc.sub.gwdg.de/ebook/dissts/Trier/Drumm2005.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).

72. Hallsteinsdóttir E. Das Verstehen idiomatischer Phraseologismen in der Fremdsprache Deutsch. 2001. URL : <https://www.verlagdrkovac.de/open-access/0435/1-Die-phraseologische-Kompetenz.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).

73. Layne C. The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise. *International Security*. 1993. Vol. 17. №. 4. P. 5-51. DOI: <https://doi.org/10.2307/2539020>

74. Matyja M. Determinant factors of multiculturalism in Switzerland. *Review of Nationalities*. 2018. № 8. P. 83-102. DOI: <https://doi.org/10.2478/pn-2018-0005>

75. Nye Joseph S. Soft Power and Great-Power Competition Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China. Cambridge : Springer, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-99-0714-4>

76. Nye Joseph S. Soft power: the evolution of a concept. *Essays on evolutions in the study of political power*. Routledge : Taylor & Francis Group, 2021. P. 196-208. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2021.1879572>

77. Nye Joseph S. Jr. Soft Power. *Foreign Policy*. 1990. № 80. P. 153-171. DOI: <https://doi.org/10.2307/1148580>

78. Nye Joseph S. Jr., Goldsmith Jack L. The Future of Power. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*. 2011. Vol. 64. № 3. P. 45-52. URL : <https://www.jstor.org/stable/41149419> (дата звернення: 20.03.2026).

79. Pociask J. Phraseologismen in deutschen und polnischen Pressetexten, dargestellt aus pragmalinguistischer Perspektive. *Linguistik online*. 2015. Bd. 74. № 5. DOI: <https://doi.org/10.13092/lo.74.2227>

80. Pratama R. English language in the context of cultural diplomacy. *Culturalistics: Journal of Cultural, Literary, and Linguistic Studies*. 2023. № 7 (2). P. 77-84. DOI: <https://doi.org/10.14710/ca.v7i2.20788>

81. Redewendung : веб-сайт *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*.
URL : <https://www.dwds.de/wb/Redewendung> (дата звернення: 28.04.2026).

82. Šajánková M. Phraseologismen in Theorie und Praxis. Lern- und Lehrbuch für Germanistikstudierende und fortgeschrittene Lernende. Bratislava : Comenius-Universität, 2025. 105 p. URL : https://stella.uniba.sk/texty/FIF_MS_phraseologismen-theorie-praxis.pdf (дата звернення: 28.04.2026).

83. Schiller H. Communication and Cultural Domination. *International Journal of Politics*. 1975. Vol. 5. №. 4. P. 1-127. URL : <https://www.jstor.org/stable/i27868828> (дата звернення: 20.03.2026).

84. Stambolishvili N. Einige Betrachtungen über die Entstehung der Phraseologismen. *Research on Phraseology Across Continents*. 2013. Vol. 2. P. 291-309. URL : <https://surl.li/nydcnk> (дата звернення: 28.04.2026).

85. Ständige und nichtständige Wohnbevölkerung nach institutionellen Gliederungen, Geburtsort und Staatsangehörigkeit, 2010-2024 : веб-сайт *Schweizerische Eidgenossenschaft*. URL : <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/aktuell/im-brennpunkt/ukraine.assetdetail.36021709.html> (дата звернення: 28.04.2026).

86. Uehlinger C., Kammhuber S. Managing cultural diversity in Switzerland. *Handbook of diversity competence: European perspectives*. 2025. P. 123-138. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69308-3>

87. Vatter A. Das politische System der Schweiz : Studienkurs Politikwissenschaft. Nomos, 5. Auflage, 2024. 587 p.

88. Yu W., Cormican K., Wu Q., Sampaio S. In whom do we trust? Critical success factors impacting intercultural communication in multicultural project teams. *International Journal of Information Systems and Project Management*. 2021. № 9 (3). P. 21-40. DOI: <https://doi.org/10.12821/ijispm090302>

ДОДАТКИ

Додаток А.

Результати опитування Phraseologismen / Фразеологізми

Пояснювальна записка опитування

Phraseologismen / Фразеологізми

Ich bitte Sie um Ihre Mithilfe bei der Durchführung der Umfrage für meine Vertiefungsarbeit „Phraseologismen als sprachliche Umwege“. Mein Ziel ist es, herauszufinden, wie häufig gleichbedeutende Redewendungen in der ukrainischen und in der deutschen Sprache im Alltag verwendet werden. Am Schluss werde ich die Daten dieser beiden Sprachgruppen miteinander vergleichen.

Das Formular ist **anonym** und das Ausfüllen dauert **etwa 5 Minuten**.

Ich bin für Ihre Hilfe und ehrlichen Antworten sehr dankbar!

Yasna Zadorozhna

Звертаюся до Вас з проханням, допомогти у проведенні дослідження «Фразеологізми як обхідні шляхи мовлення». Моєю метою є з'ясувати, як часто у повсякденному житті українці і швейцарці використовують сталі вирази з однаковим значенням і порівняти дані представників цих мовних груп.

Форма є **анонімною**, а її заповнення займе **приблизно 5 хвилин**.

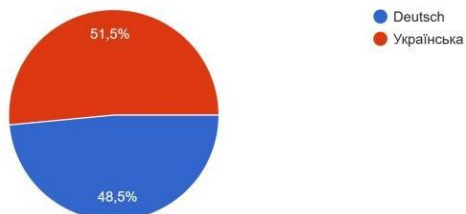
Буду дуже вдячна кожному, хто допоможе мені і дасть щирі відповіді!

Задорожна Ясна

Частина опитування для носіїв української мови

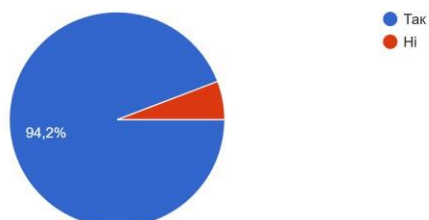
Wählen Sie die Sprache der Umfrage Виберіть мову опитування

134 відповіді

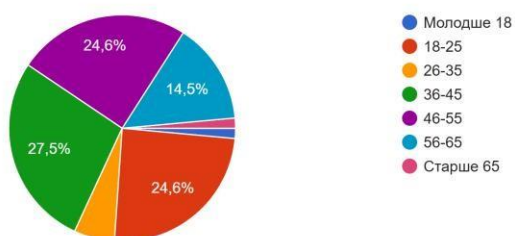
Чи є українська мова Вашою рідною мовою або мовою, яку Ви використовуєте в повсякденному житті?

69 відповідей

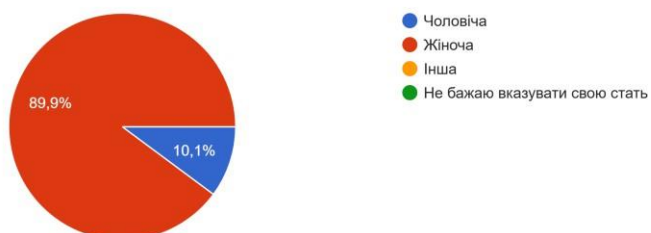
Вкажіть Ваш вік

69 відповідей

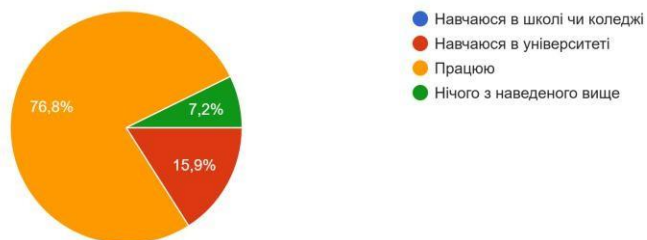

Вкажіть свою стать

69 відповідей

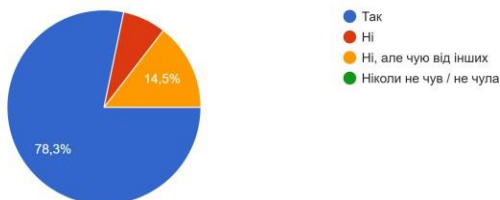

Вкажіть вашу зайнятість
69 відповідей

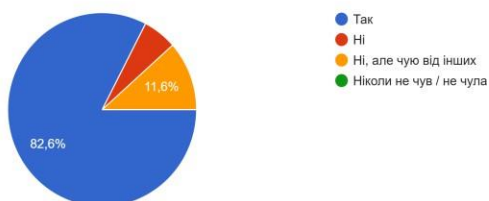

Використання фразеологізмів у повсякденному житті носіями української мови

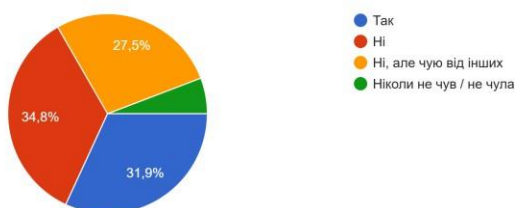
З глузду (з розуму) з'їхати (збожеволіти, стати психічно хворим).
69 відповідей

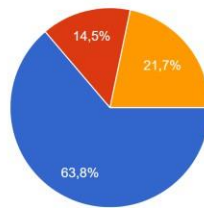
Ламати собі голову (напружено думати, намагаючись зрозуміти щось).
69 відповідей

П'яте колесо у возі (щось зайве, непотрібне).
69 відповідей

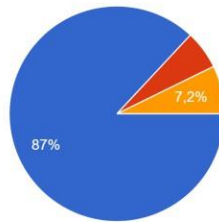

Сидіти в печінках (набридати, ставати нестерпним).
69 відповідей

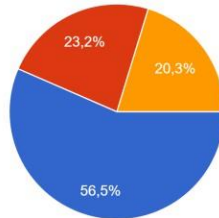
- Так
- Ні
- Ні, але чую від інших
- Ніколи не чув / не чула

Як камінь з душі (з грудей) спав (відчути полегшення).
69 відповідей

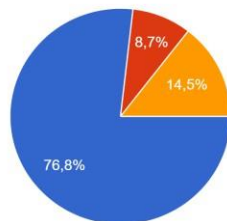
- Так
- Ні
- Ні, але чую від інших
- Ніколи не чув / не чула

Водити когось за носа (обманювати).
69 відповідей

- Так
- Ні
- Ні, але чую від інших
- Ніколи не чув / не чула

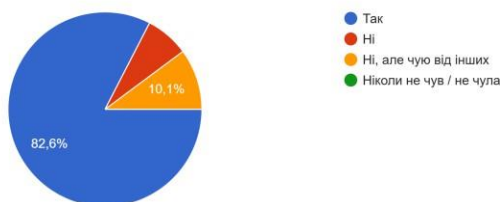
Не чути ні рук, ні ніг або валитися з ніг (бути дуже втомленим).
69 відповідей

- Так
- Ні
- Ні, але чую від інших
- Ніколи не чув / не чула

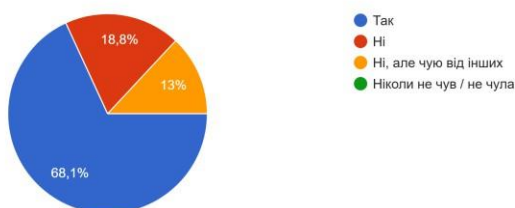
Брати до серця (боляче реагувати на щось; ставитися співчутливо).

69 відповідей

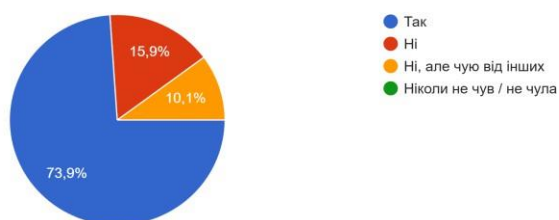
Ні пуху, ні пера (бажати успіху, удачі).

69 відповідей

Байдики бити (нічого не робити, ледарювати).

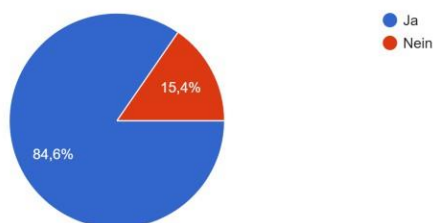
69 відповідей

Частина опитування для носіїв німецької мови

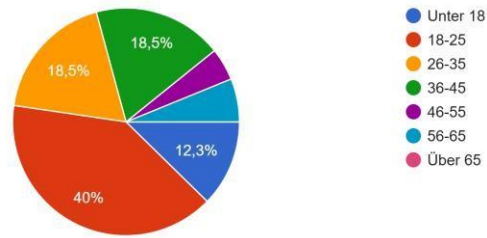
Ist Deutsch / Schweizerdeutsch Ihre Muttersprache oder die Sprache, die Sie im Alltag benutzen?

65 відповідей

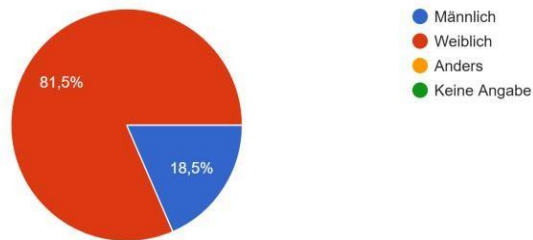
Німецька чи швейцарська німецька є вашою рідною мовою або мовою,
якою ви користуєтеся в повсякденному житті?

Wie alt sind Sie?
65 відповідей

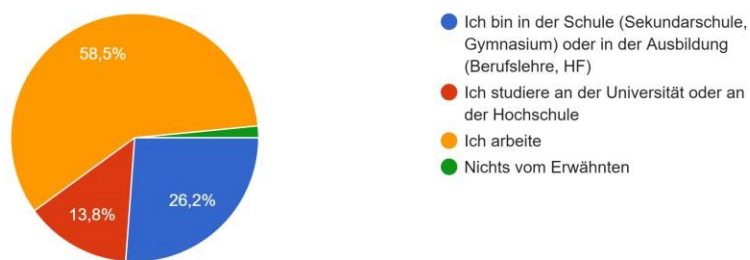
Скільки вам років?

Geben Sie Ihr Geschlecht an
65 відповідей

Вкажіть вашу стать

Was ist Ihre Hauptbeschäftigung?
65 відповідей

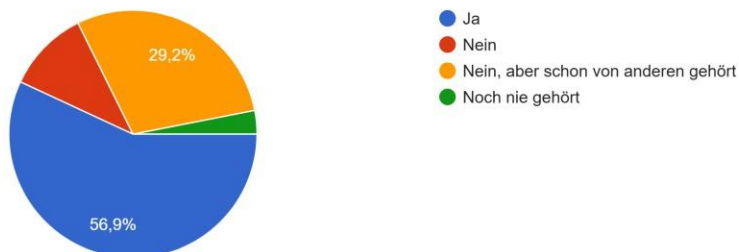
Який ваш основний вид діяльності?

- Я навчаюся в школі (середній школі, гімназії) або здобуваю професійну освіту (профтехнавчання, вища професійна школа).
- Я навчаюся в університеті або іншому закладі вищої освіти.
- Я працюю.
- Нічого з перерахованого.

Використання фразеологізмів у повсякденному житті носіями німецької мови

Neben der Spur sein (verwirrt oder nicht bei klarem Verstand).

65 відповідей

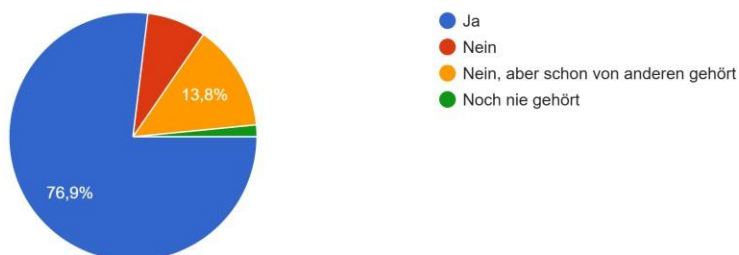

Бути не в собі / бути спантеличеним (Бути не в своїй тарілці)

● Так. ● Ні. ● Ні, але вже чув/ чула від інших. ● Ніколи раніше не чув/ чула.

Sich den Kopf zerbrechen (sehr angestrengt nachdenken).

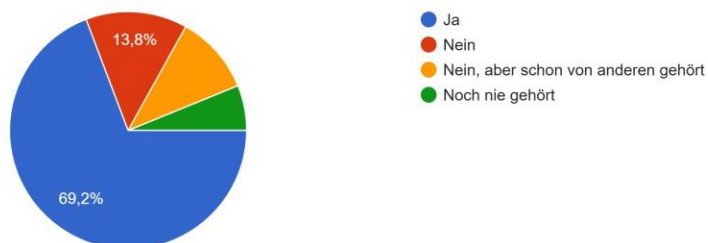
65 відповідей

Ламати (собі) голову (дуже напружено думати над чимось).

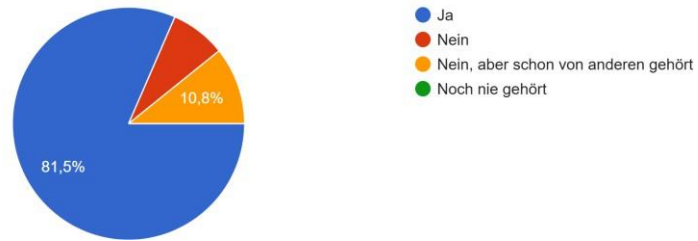
Das fünfte Rad am Wagen sein (etwas ist störend, überflüssig oder unnötig).

65 відповідей

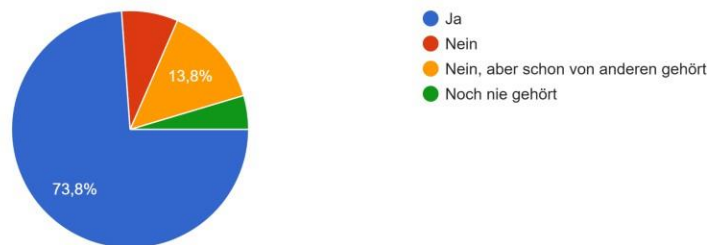
Бути п'ятим колесом у возі (бути зайвим, непотрібним чи тим, хто заважає).

Die Nase voll haben (genug von etwas haben).
65 відповідей

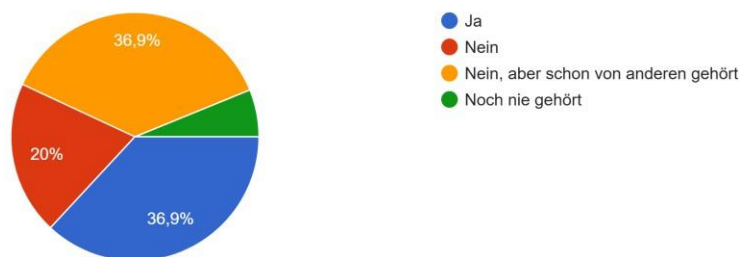
Мати по горло / бути ситим по горло (мати чогось удосталь, втомитися від чогось).

Es fällt ein Stein vom Herzen (erleichtert).
65 відповідей

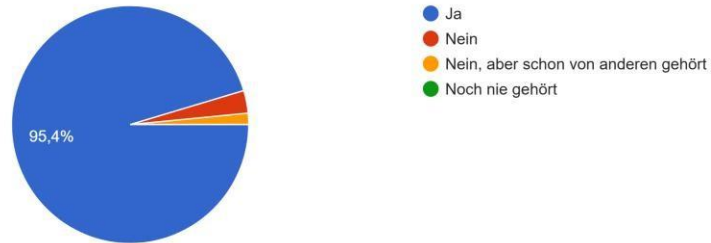
Камінь з душі впав (відчути полегшення / відлягло від серця).

An der Nase herumführen (betrügen).
65 відповідей

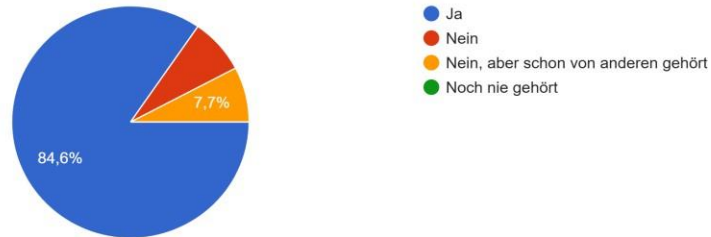
Водити за ніс (дурити, обманювати, замилювати очі).

Fix und fertig sein (völlig erschöpft sein).
65 відповідей

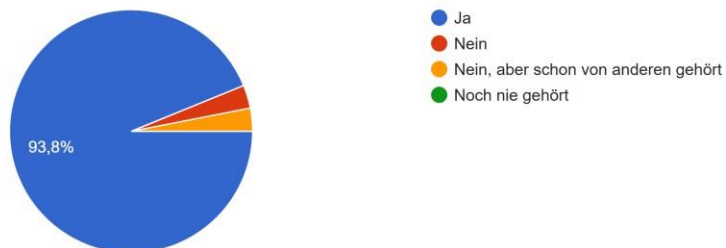
Бути геть виснаженим / бути вичавленим як лимон
(бути повністю знесиленим, дуже втомитися).

Sich etwas zu Herzen nehmen (sich Sorgen machen, etwas schwer nehmen).
65 відповідей

Брати (щось) близько до серця (хвилюватися, дуже перейматися чимось,
сприймати щось важко).

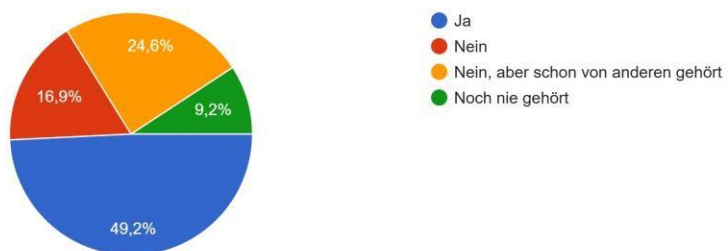
Jemandem die Daumen drücken oder toi, toi, toi (jemandem viel Glück und Erfolg wünschen).
65 відповідей

Тримати (за когось) кулаки або «ні пуху, ні пера!» (бажати комусь удачі та успіху).

Däumchen drehen (nichts tun, faulenzen).

65 відповідей

Байдики бити / сидіти склавши руки (нічого не робити, лінуватися).

Додаток Б.

Картки навчальної гри *Phrasestory*

З глузду (з розуму) з'їхати	Neben der Spur sein	Ламати собі голову	Sich den Kopf zerbrechen
Бути п'ятим колесом у возі	Das fünfte Rad am Wagen sein	Сидіти в печінках	Die Nase voll haben
Як камінь з душі (з грудей) спав	Es fällt ein Stein vom Herzen	Водити когось за носа	An der Nase herumführen
Не чути ні рук, ні ніг або валитися з ніг	Fix und fertig sein	Брати до серця	Sich etwas zu Herzen nehmen
Ні пуху, ні пера	Jemandem die Daumen drücken oder toi, toi, toi	Байдики бити	Däumchen drehen

Додаток В.

**Фотозвіт про проведення гри *Phrasemory*
серед українських студентів м. Цюрих (20.03.2026)**

